

Patryk Oczko

Nie tylko

dla dzieci

Studio

Filmów

Rysunkowych

w Bielsku-Białej

1947-2021

Nie tylko
dla dzieci
Studio
Filmów
Rysunkowych
w Białymstoku-Białej
1947-2021

RECENZJA

Paweł Sitkiewicz

PATRONAT HONOROWY

 STOWARZYSZENIE
HISTORYKÓW
SZTUKI

Patryk Oczko

Nie tylko

dla dzieci

Studio

Filmów

Rysunkowych

w Bielsku-Białej

1947-2021

REDAKCJA: Michał Noszczyk
PROJEKT OKŁADKI, LAYOUT ORAZ ŁAMANIE: Zofia Oslisło-Piekarska
KOREKTA: Adriana Szaforz
REDAKTOR INICJUJĄCY: Przemysław Pieniążek

Copyright © 2024 miasto Bielsko-Biała
Copyright © 2024 by Książnica Beskidzka
Copyright © 2024 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

Liternictwo na okładce opracowane na podstawie czołówki filmu *Scyzoryk* (1961), reż. Leszek Lorek.

Wydawnictwo dołożyło wszelkich starań w celu ustalenia praw autorskich do reprodukowanych fotografii. W razie odnotowania braku stosownej wzmianki właścicieli tych praw prosimy o kontakt.

<https://doi.org/10.31261/PN.4155>

ISBN 978-83-226-4275-7 (wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-4276-4 (wersja elektroniczna)

ISBN 978-83-961111-4-2 Książnica Beskidzka (wersja drukowana)

ISBN 978-83-961111-5-9 Książnica Beskidzka (wersja elektroniczna)

Nota copyrightowa obowiązująca do 31.10.2029.

Sprzysiamy otwartej nauce. Od 1.11.2029 publikacja dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Wersja elektroniczna monografii zostanie opublikowana w formule wolnego dostępu w Repozytorium Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-1148-689X>

Oczko, Patryk

Nie tylko dla dzieci : Studio Filmów

Rysunkowych w Bielsku-Białej 1947-2021

/ Patryk Oczko. Wydanie I. – Katowice :

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego ;

Bielsko-Biała : Książnica Beskidzka, 2024

DRUK I OPRAWA

Zakład Poligraficzny Moś i Łuczak sp.j.

ul. Piwna 1

61-065 Poznań

WYDAWCA

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

<https://wydawnictwo.us.edu.pl>

wydawnictwo@us.edu.pl

WYDAWCA

Książnica Beskidzka

ul. Juliusza Słowackiego 17A

43-300 Bielsko-Biała

<https://ksiaznica.bielsko.pl>

Wydanie I. Ark. druk. 59,5. Ark. wyd. 45,5. Wydrukowano na papierze Pergraphica Natural Smooth 120g dystrybuowanym przez Papierowy Dizajn Europapier Polska. PN 4155. Cena 179,90 zł (w tym VAT)

ARTINI

100000

1000000

100000

BEA

Spis treści

8–13	1. Wstęp
14–21	2. Stan badań i charakter materiałów źródłowych
22–43	3. Jak powstaje film animowany – pomiędzy rzemiosłem a sztuką
44–49	4. Pionierzy na usługach propagandy, czyli „Ku nowej Polsce” (1946–1947)
50–57	5. Eksperymentalne Studio Filmów Rysunkowych (1947–1948)
58–79	6. Zespół Produkcyjny Filmów Rysunkowych „Śląsk” (1948–1952)
80–105	7. Oddział Filmów Rysunkowych Łódzkiej Wytwórni Filmów Fabularnych z siedzibą w Bielsku-Białej (1952–1956)
106–131	8. Początki samodzielności – Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej w okresie odwilży
107–110	8.1. Na nowym gruncie
110–114	8.2. Zmiany organizacyjne, zaplecze produkcyjne i kulturalne
114–124	8.3. Nowe możliwości – nowa forma – nowe treści
124–125	8.4. Repollero
125–128	8.5. Początki wycinanki
129–131	8.6. Rozpowszechnianie filmów
132–195	9. Studio Filmów Rysunkowych w latach 60. – stabilizacja i różnorodność
133–137	9.1. Konteksty i funkcjonowanie wytwórni
137–159	9.2. Film artystyczny – domena techniki wycinankowej i kombinowanej
160–171	9.3. Rysunkowy film indywidualny – dla dzieci i nie tylko
171–191	9.4. Film seryjny a „seriomania”
191–195	9.5. Płaszczyzny dostępności
196–291	10. Studio Filmów Rysunkowych w latach 70. – dominacja serii
197–201	10.1. Konteksty i funkcjonowanie wytwórni
201–246	10.2. Film indywidualny na nowych drogach
247–253	10.3. Produkcje indywidualne dla dzieci – w cieniu serii i filmów dla dorosłych
254–263	10.4. Film seryjny w latach 70.
264–266	10.5. Pozafilmowe życie Bolka i Lolka
267–271	10.6. Czas na pełny metraż
272–286	10.7. Reksio, Kudłatek, Pampalini i inni
287–291	10.8. Płaszczyzny dostępności

292–367	11. Studio Filmów Rysunkowych w latach 80. – kontynuacja i symptomy kryzysu
293–300	11.1. Konteksty i funkcjonowanie wytwórni
300–322	11.2. Kryzys filmu artystycznego?
323–330	11.3. Film indywidualny dla widza dziecięcego – gatunek wymierający?
331–353	11.4. Filmy seryjne w latach 80.
354–362	11.5. Pełny metraż lat 80.
363–367	11.6. Płaszczyzny dostępności
368–417	12. Studio Filmów Rysunkowych po 1989 roku – kryzys i nowe perspektywy
369–375	12.1. Konteksty i funkcjonowanie wytwórni
375–383	12.2. Kryzys filmu artystycznego – tym razem faktem
383–405	12.3. Filmy dla widza dziecięcego – podstawowy kurs działalności wytwórni
405–413	12.4. Nowy rozdział
414–417	13. Zakończenie
418–436	Bibliografia
437–442	Indeks osobowy
443–472	Wykaz filmów zrealizowanych w Studiu Filmów Rysunkowych

1 → Wstęp

Gdy mówimy – niezależnie od miejsca i czasu – o bielskim Studiu Filmów Rysunkowych, zwykle jako pierwsze pojawia się skojarzenie z najbardziej znanymi bohaterami bajek: Bolkiem i Lolkiem oraz Rekiem. W dalszej kolejności, najczęściej w zależności od wieku rozmówcy, padają imiona kolejnych postaci: Błękitnego Rycerzyka, Baltazara Gąbki, Pampaliniego, Kapitana Klipera i przynajmniej kilku innych. To bohaterowie, którzy weszli do kanonu naszych wyobrażeń. Poznani w dzieciństwie, pozostali w podświadomości, tak jak w każdym z nas pozostaje trochę dziecka. Tym sposobem filmy z ich udziałem stały się ponadczasową wartością przekazywaną z pokolenia na pokolenie – zaczęły żyć własnym życiem. Dziś stanowią ważną część naszego dziedzictwa kulturowego, którego niezaprzeczalne wartości należy utrzymywać.

Znane serie rysunkowe to jednak tylko fragment dorobku ponad siedemdziesięcioletniej działalności bielskiej wytwórni. W tym czasie zrealizowano w niej blisko tysiąc filmów, zarówno tych dla dzieci, jak i dla dorosłych; seryjnych oraz indywidualnych, zwanych też czasem pojedynczymi. Powstawały w kilku technikach – oprócz najpopularniejszej, czyli rysunkowej, wykorzystywano również wycinankową, repollero i kombinowaną. Filmy te reprezentują różne wartości, tak pod względem treści, jak i formy. Począwszy od produkcji zdecydowanie chybionych, poprzez

solidne, a czasem mniej lub bardziej poprawne rzemiosło, aż po dzieła na najwyższym poziomie artystycznym. Bo ścieżka do najlepszych osiągnięć wiedzie nieraz w ślepe zaułki i jest nieustannym doskonaleniem umiejętności warsztatowych. Wysokiej klasy dzieło powstaje wskutek wytężonej i często żmudnej pracy twórczej, a ta zawsze warta jest uwagi oraz docenienia. Trzeba w tym kontekście zaznaczyć, że animacja to dziedzina bardzo specyficzna – za wyjątkiem stosunkowo nielicznej grupy autorskich dzieł indywidualnych, filmy są efektem pracy mniej lub bardziej rozbudowanego zespołu produkcyjnego. Zarówno dawniej, jak i obecnie, niezależnie od zmian technologicznych, stanowią one świadectwo wielkiego wysiłku organizacyjnego. Wszystko to jednak zdałoby się na nic, gdyby nie talent i wizje poszczególnych wybitnych jednostek – przede wszystkim scenarzystów, reżyserów, autorów opracowań plastycznych czy ścieżek dźwiękowych.

Znaczenie dorobku SFR staje się szczególnie widoczne na tle szerszego kontekstu. Trudno dziś określić, której z krajowych wytwórni, tudzież któremu z pionierów, można przypisać prymat pierwszeństwa w zakresie produkcji filmu animowanego po roku 1945 – inicjatywy te zrodziły się w kilku miejscach niemal jednocześnie, a poprzedziły je próby czynione jeszcze w latach międzywojennych. Miały one charakter zdecydowanie

amatorski – podejmowane były przez wytrwałych pasjonatów, indywidualistów nie dysponujących szerszym zapleczem produkcyjnym¹.

Na Śląsku, na początku lat 30. realizacji filmów rysunkowych podejmował się Włodzimierz Kowański. Wpierw czynił to w ramach firmy Pegaz Film, a następnie indywidualnie – w chałupniczych warunkach. Na gruncie krótkich form, głównie reklamowych, wykorzystywał motywy regionalne – postaci w strojach górniczych i ludowych osadzał w miejscowym krajobrazie przemysłowym².

W tej samej dekadzie pionierskie próby z zakresu animacji lalkowej podejmował w Warszawie Zenon Wasilewski. To on był właściwie jedynym bezpośrednim kontynuatorem omawianej dyscypliny po zakończeniu II wojny światowej. Już 1947 roku zrealizował w Łodzi film *Za króla Krakusa*, który przyniósł polskiej animacji pierwsze laury na gruncie międzynarodowym. W tym samym mieście, wkrótce po ustaniu działań wojennych, próby w zakresie omawianej dziedziny podjął także Maciej Sieński,

stając na czele tamtejszego Studia Filmów Rysunkowych³.

Jeszcze w 1946 roku swą przygodę z filmem rozpoczął w Katowicach Zdzisław Lachur. Jego ówczesną działalność traktować można jako swoistą prehistorię bielskiego SFR. Pierwsze, bardzo prymitywne jeszcze, realizacje miały wydźwięk zdecydowanie propagandowy i były przeznaczone dla widza dorosłego. W 1948 roku, wraz z zainstalowaniem w Bielsku⁴, działalność wytwórni zaczęła przybierać coraz bardziej zorganizowaną formę. Zespół produkcyjny funkcjonował wówczas na zasadach spółdzielni. Skupiono się na realizacji filmów skierowanych do widza dziecięcego, służących wychowaniu w duchu socjalizmu. Znaczące doświadczenie realizacyjne zyskiwali w tamtym czasie tacy twórcy, jak m.in. Władysław Nehrebecki, Lechosław Marszałek czy Waclaw Wajser. Przez pierwszą połowę lat 50. bielska wytwórnia zasadniczo była jedyną realizującą filmy rysunkowe. Oprócz niej funkcjonował jedynie Oddział Filmów Kukiełkowych Wytwórni Filmów Fabularnych w Łodzi⁵.

1 P. Sitkiewicz, Jak datować początek polskiej animacji. *Śledztwo filmoznawcze*, „Kwartalnik Filmowy” 2020, nr 112, s. 6–22.

2 Realizacje Włodzimierza Kowańskiego nie zachowały się. Są one znane z kilku zaledwie kadrów. Por.: P. Sitkiewicz, *Miki i myszy. Walt Disney i film rysunkowy w przedwojennej Polsce, słowo/obraz terytorium*, Gdańsk 2012; M. Giżycki, *Przed 1945: prekursorzy i pionierzy*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 18–19; L.B. [Leon Brun], *Polski film rysunkowy powstaje na Śląsku*, „Kino” 1932, nr 46, s. 8–9; *Od rysunków jaskiniowych do „Fantazji” Disney’a*, „Film” 1947, nr 9–10, s. 17; M. Mróz, *Wojenne losy „polskiego Disneya”*, „Kwartalnik Filmowy” 2017, nr 99, s. 196–206.

3 M. Giżycki, 1946–1960: socrealizm i odwilż, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 28 i n; M. Giżycki, *Kalendarium życia i twórczości Zenona Wasilewskiego*, „Kwartalnik Filmowy” 2020, nr 112, s. 181–194.

4 Bielsko i sąsiednia Biała formalnie zostały połączone w jeden organizm miejski 1 stycznia 1951 roku.

5 Powstał on w 1950 roku na bazie działającego od 1947 roku Studia Filmów Kukiełkowych „Filmu Polskiego”. W 1956 roku został przekształcony w Studio Filmów Lalkowych z siedzibą w Tuszynie k. Łodzi.

Znaczne zmiany w zakresie filmu animowanego nastąpiły po odwilży 1956 roku. Wytwórnia zaczęła wówczas funkcjonować pod obecną nazwą. Wtedy też rozpoczął się na szeroką skalę jej wielowątkowy rozwój. Powstawały filmy dla dorosłych o charakterze stricte artystycznym, obok techniki rysunkowej pojawiły się techniki repollero, wycinankowa, a nieco później kombinowana. Debiutowały takie osobowości twórcze jak Jerzy Zitzman czy Mirosław Kijowicz. Kontynuowano równocześnie produkcję dla widza dziecięcego, przy czym zaczęto podejmować intensywne próby realizacji filmów seryjnych. W 1957 roku powstała w Warszawie Grupa Produkcyjna. Początkowo jednostka ta działała jako filia SFR, jednak już w 1958 roku osiągnęła samodzielność i przybrała nazwę Studio Miniatur Filmowych. Sporo zaczęło się dziać wówczas w całym kraju – u schyłku lat 50. istotne miejsce zajmowały Wytwórnia Filmów Dokumentalnych i Zespół Autorów Filmowych „Kadr”, gdzie przełomowe dzieła animacji stworzyli Jan Lenica i Walerian Borowczyk. W 1960 roku Studio Filmów Lalkowych zostało przekształcone w Studio Małych Form Filmowych z oddziałami w Łodzi – wówczas też, w efekcie konkursu, pojawiła się nazwa Se-Ma-For⁶.

Dekada lat 60. w historii animacji bywa nazywana „złotą”. Do pełnego rozwoju doszły wówczas tendencje zapoczątkowane po odwilży 1956 roku. Wszystkie wytwórnie zmierzały w stronę znacznego zróżnicowania produkcji. Przykładowo każda z nich realizowała filmy rysunkowe i wycinankowe, zarówno dla dorosłych jak i dzieci. W Bielsku-Białej coraz większy nacisk kładziono

na te ostatnie. Próbowano wykreować bohaterów, którzy staliby się wizytówką wytwórni. Udało się to nawet kilkakrotnie, ale jako pierwsi, w 1963 roku pojawili się Bolek i Lolek. Odtąd serie dla dzieci zdominowały produkcję, co miało bezpośredni związek z rozwojem telewizji. Filmy indywidualne, o charakterze artystycznym, powstawały jednak nadal, demonstrując wysoki poziom artystyczny wytwórni na krajowych i zagranicznych festiwalach. Pojawiały się nowe trendy stylistyczne, odzwierciedlające w dużej mierze to, co działo się w tradycyjnych sztukach plastycznych. Każdy z ośrodków produkcyjnych posiadał swych sztandarowych twórców. Przykładowo w Łodzi był to Daniel Szczechura, a w Warszawie Witold Giersz. W 1966 roku Kazimierz Urbański założył w Krakowie Studio Filmów Animowanych, które początkowo funkcjonowało jako filia SMF. Wyspecjalizowało się ono w realizacjach artystycznych o charakterze autorskim. W tym czasie w Bielsku-Białej debiutowało nowe pokolenie twórców, którego głównymi reprezentantami są Zdzisław Kudła i Bronisław Zeman, przy czym ich pełny rozwój artystyczny przypadł już na kolejne dziesięciolecie.

Dekada lat 70. nazywana bywa w polskiej animacji „srebrną”. To okres pełnego ugruntowania się w SFR profilu produkcyjnego, który trwał w zasadzie do przełomu lat 80. i 90. Podstawowe znaczenie miały wówczas filmy seryjne skierowane do widza dziecięcego. Powstawały kolejne serie Bolka i Lolka oraz Reksia. Kreowano również z powodzeniem nowych bohaterów, m.in. Pampaliniego – łowcę zwierząt. Ten kierunek działania wpisywał się w szerszą tendencję dyktowaną przez odgórne zapotrzebowanie – przede wszystkim chłonny

6 A. Bańkowski, S. Grabowski, *Semafor 1947–1997, Studio Filmowe „Semafor”, Łódź 1999, s. 7 i n.*

czas antenowy telewizji. Przykładowo, w łódzkim Se-Ma-Forze powstawał *Zaczarowany ołówek* (1964–1977) i *Przygody kota Filemona* (1977–1981); zaś w warszawskim SMF choćby *Pomysłowy Dobromir* (1973–1975). W „srebrnej” dekadzie wszystkie wytwórnie realizowały wciąż indywidualne filmy artystyczne – przodowały w tym jednak SMF i Se-Ma-For, których produkcje szczególnie silnie zaznaczały się na ogólnopolskich i międzynarodowych festiwalach. Własny rozwój kontynuowali uznani twórcy, m.in. Witold Giersz, Jerzy Zitzman czy Mirosław Kijowicz. Pojawiły się również osobowości zupełnie nowe, przede wszystkim związany z Krakowem Jerzy Kucia czy Julian Józef Antoniszczak, który od 1977 roku realizował filmy techniką non-camerową. W omawianej dekadzie także w Bielsku-Białej rozpoczęło działalność kilka twórczych indywidualności, m.in. Marian Cholerek, Andrzej Czeczot i Aleksander Oczko. U schyłku lat 70. zaczęto w Polsce produkować pełne metraże. Jako pierwszy, w 1977 roku, w SFR został zrealizowany film *Wielka podróż Bolka i Lolka*. Po nim powstały kolejne, np. *Porwanie w Tiutiuurlistanie* (1986). Podobnie działały inne ośrodki. Przykładowo SMF zrealizowało film *Proszę słońca* (1978). Wysoką rangę podtrzymywały wciąż serie – w Se-Ma-Forze powstało m.in. *Przygód kilka wróbla Ćwirka* (1983–1989), zaś SFR wyprodukowało *Podróż kapitana Klipera* (1987–1990). Dekada lat 80. była również interesująca pod względem filmów artystycznych. W Se-Ma-Forze Zbigniew Rybczyński zrealizował *Tango* (1980), które w 1983 roku zostało nagrodzone Oscarem w kategorii krótkometrażowego filmu animowanego. W 1980 roku zorganizowano nowy ośrodek produkcyjny – Telewizyjne Studio Filmów Animowanych w Poznaniu, gdzie

początkowo powstawały właśnie artystyczne filmy indywidualne. Ważne dla polskiej animacji dzieła zrealizowali w tamtym czasie tacy twórcy, jak debiutujący w SFR Aleksander Sroczyński czy związany z Se-Ma-Forem oraz studiem poznańskim Hieronim Neumann. W omawianej dekadzie czynni byli też w większości „weterani” i twórcy już uznani, jak np. Julian Antoniszczak, czy – w przypadku SFR – Marian Cholerek.

Tymczasem postępujący kryzys państwa coraz bardziej przekładał się na działalność wszystkich wytwórni. Trudności spotęgowały się po 1989 roku, wraz z koniecznością funkcjonowania w ramach gospodarki wolnorynkowej. Bielskie studio, podobnie jak pozostałe jednostki, próbowało radzić sobie w nowych realiach na różne sposoby – oprócz prób kontynuacji wypracowanej ścieżki rozwoju, prowadziło działalność usługową, intensyfikując m.in. produkcję filmów reklamowych. W dodatku stopniowo rozpoczynał się przełom technologiczny – od drugiej połowy lat 90. kolejne manualne etapy pracy nad filmami zaczęły przejmować komputer, by na początku XXI wieku niemal całkowicie zdominować proces produkcji. Powstawały również liczne studia prywatne, prowadzące działalność o charakterze usługowym. W 2002 roku Tomasz Bagiński zrealizował *Katedrę*. Jej nominacja do Oscara odbiła się szerokim echem w mediach, popularyzując po raz kolejny omawianą dziedzinę. Jednocześnie niezwykle wartościowe filmy tworzyli doświadczeni już twórcy, tacy jak Jerzy Kucia i Piotr Dumala. Trzeba w tym kontekście podkreślić, że przełom wieków to czas, gdy część polskich wytwórni filmów animowanych była zmuszona do zmiany form organizacyjnych. Tak stało się np. w przypadku Se-Ma-Fora, czy TV SFA. Niestety, mimo

prób adaptacji do nowych warunków nie wszystkie ośrodki do dziś przetrwały. Z biegiem lat wzrasta jednak liczba debiutantów reprezentujących młode pokolenie i – co istotne – znajdują oni miejsce do działania również w SFR. Jednak bielska wytwórnia na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat skupiała się głównie na realizacjach dla widza dziecięcego. Naturalnym tego efektem była idea przekształcenia instytucji w ośrodek służący rozrywce, w którym planuje się kontynuować wątek produkcyjny. W 2016 roku ogłoszono konkurs na opracowanie koncepcji architektonicznej Interaktywnego Centrum Bajki i Animacji przy SFR – zwyciężył projekt pracowni Nizio Design International i MWE sp. z o.o. z Warszawy⁷.

Czas i sytuacja są więc wyjątkowe – SFR jest w trakcie znaczących przeobrażeń. Jej ponad siedemdziesięcioletnia historia staje się podstawą do ukształtowania zupełnie nowego bytu, służącego rozrywce, szeroko pojętej edukacji oraz kontynuującego nurt realizacji filmów, także tych o charakterze artystycznym. Wszystko to skłania, by szczególnie przyjrzeć się całokształtowi dotychczasowej działalności wytwórni – jej rozwojowi i przemianom w zakresie organizacji oraz produkcji.

7 P. Oczko, Nowe perspektywy, „Relacje-Interpretacje. Kwartalnik Regionalnego Ośrodka Kultury w Bielsku-Białej”, 2017, nr 2 (46), s. 1–3.

PROBLEM NR 3

PROBLEMA IV

PROBLEMA IV

PROBLEMA V

PROBLEMA V

PROBLEMA VI

PROBLEMA VI

PROBLEM NR 3

PROBLEM NR 3

PRIMA APRILIS

PRIMA APRILIS

MORSKA WYPRAWA

MORSKA WYPRAWA

2 → Stan badań i charakter materiałów źródłowych

Ponad siedemdziesięcioletnia działalność Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej znajduje odzwierciedlenie w materiałach o bardzo różnorodnym charakterze. Począwszy od prasy popularnej, poprzez czasopisma i samodzielne wydawnictwa fachowe o charakterze popularno-naukowym, po publikacje stricte naukowe. Źródła te nie zostały jednak dotychczas zebrane w ramach jednego wydawnictwa i skonfrontowane z archiwaliami oraz relacjami bezpośrednich świadków i współtwórców opisywanej tu historii.

Początki bielskiej wytwórni da się odtworzyć przede wszystkim z prasy codziennej i tygodniowej. Na pierwszy plan wysuwa się „Trybuna Robotnicza” zaś w latach późniejszych „Kronika Beskidzka” (następnie „Kronika”) oraz „Dziennik Zachodni”. Temat zajmował również sporadycznie publicystów piszących na łamach czasopism ogólnopolskich, takich jak np. „Trybuna Ludu” i „Kurier Polski” oraz regionalnych, czego przykładem może być łódzki „Głos Robotniczy”. Teksty te miały zazwyczaj charakter dość ogólny, relacjonujący bieżącą produkcję wytwórni. Cenniejsze merytorycznie materiały, jak przykładowo wywiady z twórcami, należały do rzadkości. Częściej pojawiały się one w czasopismach podejmujących szerzej wątki społeczno-kulturalne, takich jak np. „Panorama Śląska”, „Poglądy”, „Życie Literackie” czy „Nowa Kultura”. Większość z materiałów publikowanych w wyżej wymienionych periodykach ma jednak zasadniczo charakter przyczynkar-ski. Bardziej rzetelnych informacji dostarczają czasopisma związane bezpośrednio z kinematografią. Początkowo był to, wydawany od 1946 roku, „Film”. Wzmianki na temat bielskich produkcji można odnaleźć również w wydawanym od 1951 roku „Kwartalniku Filmowym”. Należy tu jednak zaznaczyć, że w latach 1949–1956, czyli w okresie dyktatu realizmu socjalistycznego, wszelkie publikowane treści były mocno obciążone ideologicznie. Stopniowe odchodzenie od założeń doktryny następowało od 1953 roku, zaś po odwilży październikowej język wypowiedzi na temat powstających filmów zmienił się w sposób zdecydowany – wówczas też animacja w Polsce wyzwoliła się do postaci samodzielnej dyscypliny artystycznej. Zaczęto publikować fachowe teksty, skupiające się zarówno na formie, jak i na treści powstających produkcji.

Jako pierwsi, jeszcze na przełomie lat 40. i 50., temat animacji podejmowali przede wszystkim Krzysztof Teodor Toeplitz, Jerzy Płażewski oraz Jerzy Giżycki. Zagadnienia związane z bielską wytwórnią zgłębiał najczęściej ostatni z wymienionych, publikując niejednokrotnie pod pseudonimem Jerzy Zen. Stopniowo, od schyłku lat 50., film animowany stawał się obiektem zainteresowań kolejnych publicystów, m.in.: Tadeusza Kowalskiego, Andrzeja Kossakowskiego, Stanisława Janickiego, Lecha Pijanowskiego i Elżbiety Smoleń-Wasilewskiej. Następowła coraz większa profesjonalizacja zainteresowań poszczególnych autorów, a tym samym rodziła się rzetelna krytyka. Znacznie też wzrosła liczba wydawanych czasopism.

W 1957 roku na rynku wydawniczym pojawił się „Ekran”. W 1959 roku drukowano tam poświęcony animacji cykl „Jacuś”¹, który w roku kolejnym został zastąpiony kolumną prowadzoną przez Jerzego Giżyckiego, traktującą o szeroko pojętym krótkim metrażu. Od 1958 roku wydawano tygodnik „Wiadomości Filmowe”, od 1961 miesięcznik „Kamera”, od 1966 miesięcznik „Kino”, zaś od 1967 tygodnik „Magazyn Filmowy”. Informacje z zakresu animacji były ponadto publikowane w „Filmowym Serwisie Prasowym”, periodyku ściśle branżowym, dostępnym przede wszystkim dla dziennikarzy. W latach 60. swą wypracowaną ścieżką wciąż podążał najstarszy na krajowym rynku tygodnik „Film”, natomiast w roku 1965 zawiesił swą działalność „Kwartalnik Filmowy”; jeden z ostatnich jego numerów był poświęcony w całości właśnie zagadnieniu filmów animowanych². Należy tu jednak zdecydowanie podkreślić, że w powyższych czasopismach temat nie należał bynajmniej do kluczowych. W dodatku, najczęściej przedmiot zainteresowania stanowiła działalność wytwórni w ośrodkach centralnych – w Warszawie i w Łodzi. Wątki związane z SFR podejmowano stosunkowo rzadko. Publikowane teksty były często po prostu materiałami prasowymi wytworzonymi w samej wytwórni. Dla autorów „z zewnątrz” pretekstem do podejmowania konkretnych zagadnień bywały np. sukcesy bielskich filmów na krajowych i międzynarodowych festiwalach. Istotne znaczenie we wspomnianych czasopismach miały też wypowiedzi samych twórców, najczęściej przedstawiane w formie wywiadów. W odniesieniu

1 W pierwszej odsłonie cyklu napisano: „Dwutygodnik «Jacuś» poświęcony jest wyłącznie sprawom filmu animowanego w Polsce i na świecie. Zawierać będzie recenzje najciekawszych pozycji, ciekawe informacje historyczne, wyjaśnienia i opisy sposobów i cyklu produkcji. Wierzmy, że «Jacuś» przerwie znowu milczenie wokół pięknej i młodej formy sztuki filmowej, dotychczas z niezrozumiałych powodów klasyfikowanej jako twórczość «gorszej kategorii», czy «mniejszego formatu». Za: Od redakcji, „Jacuś”, „Ekran” 1959, nr 19 (109), s. 14.

2 „Kwartalnik Filmowy” 1964, nr 4 (56).

do niniejszej publikacji najcenniejsze z oczywistych względów są rozmowy z takimi osobami jak, m.in. Władysław Nehrebecki, Lechosław Marszałek, Mirosław Kijowicz czy Jerzy Zitzman.

Należy również zaznaczyć, że język wypowiedzi na temat animacji z czasem się zmieniał. Około połowy lat 60. zaczęły narastać krytyczne oceny całokształtu dziedziny, co wiązało się z wyczerpywaniem możliwości rozwijanych dotychczas w ramach jej konwencji. Przekształceniom ulegała także produkcja. W pierwszej połowie dekady, z myślą o rozwijającej się telewizji, zaczęły powstawać pierwsze w pełni udane filmy seryjne, m.in. *Bolek i Lolek*, czy *Przygody Błękitnego Rycerzyka*. Ich powodzenie zrodziło duże zainteresowanie dziennikarzy i publicystów. U schyłku lat 60. na temat filmu animowanego coraz częściej wypowiadało się też kolejne pokolenie autorów, m.in. Alicja Iskierko i Janusz Zaremba. Coraz mniejszą uwagę zwracano na realizacje indywidualne o charakterze artystycznym, przy czym rosło znaczenie innych nurtów krótkiego metrażu, przede wszystkim filmu dokumentalnego. Taka tendencja utrzymywała się w latach 70., z czasem ulegając pogłębieniu. Należy tu zaznaczyć, że większość z wymienionych czasopism do dziś nie przetrwała. Przykładowo „Ekran” funkcjonował do 1996 roku, zaś „Film” do roku 2013. Wciąż wychodzi natomiast „Kino”, zaś w 1993 roku został reaktywowany „Kwartalnik Filmowy”. Od 1994 roku każdy kolejny numer pisma ma temat przewodni – animacja była nim w wydaniu podwójnym: zima 1997–wiosna 1998³. W obrębie numerów poświęconych innym zagadnieniom, artykuły dotyczące omawianej dziedziny pojawiały się jednak niezbyt często, przy czym autorem znacznej części z nich był Marcin Giżycki. Od momentu reaktywacji czasopisma, do pierwszych lat kolejnej dekady, w ramach działu dokumentującego film polski, opracowywanego przez Beatę Kosińską-Krippner, na

bieżąco przedstawiana była działalność i osiągnięcia wytwórni filmów animowanych.

Należy podkreślić kwestię popularyzacji tematu animacji i dorobku SFR nie tylko w kraju, ale i za granicą. Istotną rolę odegrał tu kwartalnik „Anima-film” – organ Międzynarodowego Stowarzyszenia Twórców Filmu Animowanego (ASIFA). Na uwagę zasługuje fakt, że decyzję o jego wydawaniu w Polsce podjęto właśnie w Bielsku-Białej – podczas obchodów trzydziestolecia polskiej animacji. Periodyk ukazywał się w latach 1978–1982 i zawierał teksty angielskie, rosyjskie, francuskie oraz polskie. Powstałe w bielskim SFR filmy były również prezentowane w innych czasopismach o zasięgu międzynarodowym, m.in. w wydawanym w latach 1969–1991 „Polish Film”/ „Film Polonais”.

Sporadycznie tematykę filmu animowanego, czasem bielskich produkcji, poruszały periodyki zajmujące się sztukami plastycznymi – przede wszystkim wydawany w latach 1957–1996 „Projekt” oraz publikowana w latach 1974–2006 „Sztuka”. W pierwszym z wymienionych, zagadnień dotyczących animacji podejmowali się zarówno krytycy sztuki, jak i krytycy filmu⁴. Teksty z tego zakresu należały jednak do rzadkości. Nieco częściej pojawiały się one we wspomnianej „Sztuce”. Autorzy głównie odnosili się do konkretnych realizacji i twórców. Dzięki obcojęzycznym streszczeniom, a w późniejszych latach tłumaczeniom tekstów, czasopismo miało zasięg międzynarodowy⁵.

To dzięki działalności dziennikarzy, publicystów i krytyków z czasem wytworzyły się podwaliny do naukowych zainteresowań dziedziną animacji. Pierwsze próby syntetycznego spojrzenia na

3 Por.: „Kwartalnik Filmowy” 1997, nr 19–20 [całościowy tytuł numeru *Animacja Filmowa*].

4 Por. m.in.: M. Giżycki, *Plastyka w polskim filmie animowanym*, „Sztuka” 1977, nr 5 (4), s. 36–40; W. Mischke, *Z czym do dziecka* (VI Biennale Sztuki dla Dziecka), „Sztuka” 1984, nr 4, s. 29–31.

5 M.in.: D. W., „Arlekin”, „Projekt” 1961, nr 1 (23), s. 29; A. Kossakowski, *Film animowany*, „Projekt” 1969, nr 5–6 (73), s. 52–59; A. Kossakowski, Mirosław Kijowicz, „Projekt” 1971, nr 1 (80), s. 25–31; Witold Giersz rozmawia z redakcją [Rozmawiał M. Giżycki], „Projekt” 1979, nr 6 (133), s. 44–51.

całokształt jej dorobku, publikowane w fachowych periodykach, stanowiły teksty traktujące o festiwalach filmowych.

U schyłku lat 60. zaczęły pojawiać się również publikacje samodzielne. Ważną był Polski film krótkometrażowy w 25-leciu PRL⁶. Jednak pierwszym, i na wiele lat jedynym, naukowym opracowaniem omawianej dziedziny stała się książka *Polski film animowany 1945–1974*, autorstwa wspomnianego już Andrzeja Kossakowskiego⁷, spojrzenie historyka sztuki, dla którego najważniejsza była z pewnością sfera wizualna. Badacz szczególnie podkreślał znaczenie plastycznej koncepcji filmu. Swój punkt widzenia uzasadniał faktem, że w większości przypadków warstwa wizualna może istnieć samodzielnie – bez udziału sfery dźwiękowej. Film animowany określał więc jako „zjawisko plastyczno-ruchowe” oraz, cytując samych twórców, „ruch narysowany” oraz „plastykę ożywioną”. Zdecydowanie wyżej stawiał filmy, w których ruch nie naśladuje rzeczywistości, lecz kreuje zupełnie nową jakość. Oprócz ustaleń z zakresu teorii animacji, Andrzej Kossakowski wpisał produkcje bielskiego SFR w całokształt dorobku dziedziny, a zastosowana przez niego periodyzacja w ogólnym założeniu funkcjonuje do dziś. Przeredagowane fragmenty omawianej książki ukazywały się również w latach 1974–1994 w ramach kolejnych tomów *Historii filmu polskiego*⁸.

Produkcji SFR dotyczyły publikacje zajmujące się utylitarnym aspektem animacji. Były to *Film krótkometrażowy w pracy kulturalno-oświatowej* Janusza Zaremby (1967)⁹ oraz *Rola filmu animowanego w pracy wychowawczo-dydaktycznej przedszkola* Marii Kielar (1978)¹⁰. Obie te pozycje prezentują podstawowe zadania, jakie nakładano na większość filmów produkowanych od schyłku lat 60. Niejako kontynuacją

6 *Polski film krótkometrażowy w 25-leciu PRL*, Redakcja Wydawnictw Filmowych Centrali Wynajmu Filmów, Warszawa 1969.

7 A. Kossakowski, *Polski film animowany 1945–1974*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1977. Ta opublikowana praca doktorska powstała w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk. Promotorem jej była Alicja Helman, zaś recenzentami Bolesław Lewicki, Juliusz Starzyński i Karol Estreicher. Za: *Nowe prace doktorskie*, „Film” 1973, nr 15, s. 2.

8 A. Kossakowski, *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego*, tom III, 1939–1956, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1974, s. 386–394; A. Kossakowski, *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego*, tom IV, 1957–1961, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1980, s. 285–310; A. Kossakowski, *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego*, tom V, 1962–1967, red. R. Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1985, s. 153–164; A. Kossakowski, *Film animowany*, w: *Historia filmu polskiego*, tom VI, 1968–1972, red. R. Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1994, s. 282–295.

9 J. Zaremba, *Film krótkometrażowy w pracy kulturalno-oświatowej*, Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu Artystycznego, Warszawa 1967.

10 M. Kielar, *Rola filmu animowanego w pracy wychowawczo-dydaktycznej przedszkola*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978.

tego podejścia jest publikacja *Twórcy filmu dziecięcego w Polsce (1987)*¹¹. Jeśli chodzi o film artystyczny, publikacje samodzielne należały początkowo do rzadkości. Przykładem może być książka autorstwa Alicji Iskierko *Znajomi z kina. Szkice o polskim filmie krótkometrażowym (1982)*, mająca jednak charakter przyczynkowski¹².

U schyłku lat 80. i na początku 90. wydawnictwa dotyczące filmu animowanego pojawiały się sporadycznie. Syntetyczne ujęcia zagadnienia były umieszczane w ramach wydawnictw o szerszym zakresie treściowym, takich jak np. *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Film. Kinematografia (1994)*¹³. Opracowania samodzielne powstawały wysiłkiem samych wytwórni. SFR przygotowało dwie publikacje o charakterze katalogowym: *40 lat Studia Filmów Rysunkowych (1987)*¹⁴ oraz *Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog Filmów (2005)*¹⁵. Dla osadzenia dorobku bielskiej wytwórni w szerszym kontekście cenne są również wydawnictwa, dotyczące innych polskich ośrodków produkcyjnych, takich jak np. *Se-Ma-For*¹⁶.

Zdecydowane ożywienie badań nad filmem animowanym nastąpiło na początku lat dwutysięcznych. W 2000 roku została wydana książka *Nie tylko Disney. Rzecz o filmie animowanym* autorstwa Marcina Giżyckiego (2000), która objęła różnorodne zjawiska

z dziejów dyscypliny, w tym również realizacje SFR¹⁷. Wybrane produkcje wytwórni zostały także zaprezentowane w publikacji *60 lat polskiej animacji. Wystawa stała ze zbiorów Muzeum Kinematografii w Łodzi (2008)*¹⁸. Pojawiło się wreszcie całościowe historyczno-problemowe opracowanie animacji polskiej – *Polski film animowany* pod redakcją Marcina Giżyckiego i Bogusława Zmudzińskiego (2008). Dorobek bielskiej wytwórni został tam ponownie wpisany w całościowy obraz dyscypliny, ujęty w następujące okresy: prekursorski i pionierski (przed 1945), socrealizm i odwilż (1946–1960), złotą dekadę (1961–1970), srebrną dekadę (1971–1980), dekadę przerwana (1981–1990) oraz czas po przełomie (1991–2008). W książce przedstawiono także współzależności muzyki i animacji oraz zagadnienie filmu dziecięcego¹⁹. Wybrane produkcje bielskiej wytwórni w szerszym kontekście zaprezentował również Paweł Sitkiewicz w książce *Polska szkoła animacji (2011)*, gdzie posłużyły one do ukazania specyfiki tytułowego fenomenu, którego istnienie przez wielu badaczy jest kwestionowane²⁰. Do działalności SFR odwołuje się również Hanna Margolis w pracy *Animacja autorska w PRL w latach 1957–1968... (2019)*²¹. Z kolei cenne konteksty dla bielskich produkcji ostatnich dwudziestu lat niesie wydawnictwo zbiorowe *Polska animacja XXI wieku (2017)*²².

W ostatnich latach kilku pozycji samodzielnych doczekało się również zagadnienie filmu dziecięcego.

11 *Twórcy filmu dziecięcego w Polsce*, red. J. Szymański, B. Tyma, Ogólnopolski Ośrodek Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, Poznań 1987. Publikacja ta zawiera tekst Jerzego Armaty na temat polskiej animacji dziecięcej oraz biogramy i dorobek filmowy najważniejszych jej twórców.

12 A. Iskierko, *Znajomi z kina. Szkice o polskim filmie krótkometrażowym*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa 1982.

13 J. Armata, *Film animowany*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Film. Kinematografia*, red. E. Zajiček, Instytut Kultury, Warszawa 1994, s. 283–299.

14 *40 lat Studia Filmów Rysunkowych*, red. A. Hajduk, Studio Filmów Rysunkowych, Bielsko-Biała 1987.

15 *Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog Filmów*, red. M. Woźny, Studio Filmów Rysunkowych, Bielsko-Biała 2005.

16 A. Bańkowski, S. Grabowski, *Semafor...*

17 M. Giżycki, *Nie tylko Disney. Rzecz o filmie animowanym*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

18 *60 lat polskiej animacji. Wystawa stała ze zbiorów Muzeum Kinematografii w Łodzi*, red. A. Godlewska, M. Kuźmicki, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Łódź 2008.

19 *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008.

20 P. Sitkiewicz, *Polska szkoła animacji, słowo/obraz terytoria*, Gdańsk 2011.

21 H. Margolis, *Animacja autorska w PRL w latach 1957–1968. Ukryty projekt Kazimierza Urbańskiego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019.

22 *Polska animacja XXI wieku*, red. M. Kozubek, T. Szczepański, Wydawnictwo Biblioteki Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, Łódź 2017.

Wpierw zostało wydane jubileuszowe opracowanie 65 lat polskiej animacji dla dzieci autorstwa Jerzego Armaty (2012)²³, a następnie ujęcie nieco szersze tego samego autora oraz Anny Wróblewskiej – *Polski film dla dzieci i młodzieży* (2014)²⁴. W ten nurt publikacji wpisują się również *Bohaterowie z ekranu. 70 lat polskiej animacji dla dzieci* (2018)²⁵. Produkcja przeznaczona dla młodego odbiorcy to temat publikacji opracowanych przez Piotra Płatka: *50 lat Bolka i Lolka* (2013)²⁶ oraz polsko-angielski *Świat Bajki. 70 lat Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej* (2017)²⁷. Cechą łączącą wszystkie samodzielne wydawnictwa na temat realizacji dla dzieci jest ich katalogowy i popularyzatorski charakter. W tej konwencji utrzymane jest też *Mit, magia, geniusz miejsca. 75 lat Studia Filmów Rysunkowych* (2022)²⁸. Publikacją ujmującą bielską wytwórnę z zupełnie innej strony są natomiast *Królowie bajek. Opowieść o legendarnym Studiu Filmów Rysunkowych* autorstwa Leszka K. Talko i Karola Vesely’ego (2020). To barwna historia o charakterze reportażowym, ukazująca złożone realia funkcjonowania najważniejszych twórców SFR, których dorobek filmowy znalazł się jednak nieco na drugim planie. Autorzy książki skupili się przede wszystkim na indywidualnych życiorysach, obyczajowości oraz niejednokrotnie kontrowersyjnych faktach²⁹.

Jeśli chodzi o publikacje poświęcone konkretnym twórcom związanym z SFR, to ich liczba jest bardzo niewielka. Jeszcze w latach 70. ukazały się monograficzne broszury na temat Lechosława Marszałka i Jerzego Zitzmana³⁰. Dorobek tego ostatniego został opracowany również

23 J. Armata, *65 lat polskiej animacji dla dzieci*, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Muzeum Kinematografii w Łodzi, FilMOTEKA Narodowa, Łódź 2012.

24 J. Armata, A. Wróblewska, *Polski film dla dzieci i młodzieży*, Fundacja Kino, Warszawa 2014.

25 *Bohaterowie z ekranu. 70 lat polskiej animacji dla dzieci*, opr. J. Gonciarz, Muzeum Zabawek i Zabawy, Kielce 2018. To katalog wystawy zorganizowanej przez Muzeum Zabawek i Zabawy w Kielcach.

26 *50 lat Bolka i Lolka*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2013.

27 *Świat Bajki. 70 lat Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej/The World of Fairy-Tales. 70th Anniversary of Animated Film Studio in Bielsko-Biała*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2017.

28 *Mit, magia, geniusz miejsca. 75 lat Studia Filmów Rysunkowych*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2022.

29 L. K. Talko, K. Vesely, *Królowie bajek. Opowieść o legendarnym Studiu Filmów Rysunkowych*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2020.

30 A. Stachowska-Biela, *Lechosław Marszałek*, seria: „Artyści województwa bielskiego”, Wojewódzki Dom Kultury w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 1977; Z. Bożek, *Jerzy Zitzman*, seria: „Artyści województwa bielskiego”, Wojewódzki Dom Kultury w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 1981.

w formie obszernego katalogu, w którym istotną rolę stanowią wypowiedzi samego artysty³¹. Postać i dorobek Lechosława Marszałka opisała natomiast żona reżysera – Helena Filek-Marszałek³². Odrębna pozycja książkowa została poświęcona też Witoldowi Gierszowi, przy czym należy zaznaczyć, że jego działalność w bielskiej wytwórni miała wymiar epizodyczny³³. Wydawnictwem jednostkowym jest autobiografia Leszka Kałuży, twórcy – podobnie jak wyżej wspomniany – związanego z SFR zaledwie przez kilka lat³⁴. Spojrzenia z nietypowej perspektywy – jako na autora komiksów – doczekał się również Władysław Nehrebecki³⁵. Twórczość filmowa wybranych artystów plastyków została też ujęta w katalogach wystaw monograficznych, które dotyczyły jednak przede wszystkim dokonań z zakresu malarstwa, tudzież grafiki³⁶.

Prócz wymienionych źródeł do opracowania dorobku SFR posłużyły materiały archiwalne. Dokumentują one przede wszystkim poszczególne produkcje, a konkretnie kolejne fazy ich powstawania. Są to przede wszystkim rozpisane tematy do filmów, konспекty, scenariusze, scenopisy opisowe i umowy na poszczególne etapy realizacji. Niezwykle cenne okazały się również różnego rodzaju opinie oraz oceny, m.in. te wydawane przez Komisję Ocen Scenariuszy.

Powyższe archiwalia z jednej strony doprecyzowały wiele kwestii szczegółowych, dotyczących treści oraz formy konkretnych filmów, w istotny sposób rzutu- jąc na szersze ustalenia, z drugiej zaś, pozwoliły na odtworzenie procesu produkcji w kontekście zmieniających realiów minionej epoki.

Niezwykle istotne okazały się wspomnienia twórców i pracowników SFR, wprowadzając element indywidualnych i subiektywnych opinii, których suma składa się na ważną płaszczyznę interpretacji i oceny działalności instytucji. Ważnych informacji dostarczyły m.in. rozmowy z twórcami oraz dawnymi i obecnymi pracownikami studia: Romanem Baranem, Markiem Burdą, Maciejem Chmielem, Marianem Cholerkiem, Witoldem Gierszem, Leszkiem Kałużą, Zdzisławem Kudłą, Aleksandrą Magnuszewską-Oczko, Bogusławem Ochodkiem, Aleksandrem Oczko, Andrzejem Orzechowskim i Bronisławem Zemanem. Za podzielenie się cennymi wspomnieniami oraz licznymi wskazówkami, autor składa w tym miejscu szczerze podziękowania. Składa również wyrazy wdzięczności wytwórni jako instytucji, za udostępnienie materiałów archiwalnych oraz ilustracyjnych. ♦

31 Jerzy Zitzman. *Labirynty wyobraźni. Wystawa scenografii teatralnej*, red. E. Pietrzyk, J. Legoń, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 1999.

32 Marszałek, ten od Reksia. *O Lechosławie Marszałku, słynnym twórcy słynnego pieska, i życiu z bohaterami filmów rysunkowych opowiada Helena Filek-Marszałek. Opieka literacka K. Kolska*, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2022.

33 J. Prosińska-Giersz, J. Armata, Witold Giersz – malarz ekranu, *t-mobile nowe horyzonty*, Warszawa 2012.

34 L. Kałuża, *Z Olkusa do Hollywood*, Oficyna Wydawnicza Kucharzski, Toruń 2014.

35 Władysław Nehrebecki. *Komiksy nieznanne. Od Przesława znad Odry do Bolka i Lolka*, PolishComicArt, Warszawa 2023.

36 Np. Zdzisław Kudła. *Malarstwo*, red. A. Smalcerz, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 2018; Wacław Kondek 1917–1976. *Madonny, demony i człowieczy świat. Wystawa monograficzna*, Muzeum Historii Miasta Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź 1996.

3 → **Jak powstaje film animowany – pomiędzy rzemiosłem a sztuką**

Wszystko zaczyna się od idei – twórczego zamysłu. Raz początkiem drogi jest anegdota, z której rodzi się koncepcja scenariusza, innym razem wizja plastyczna. Czasem też obie płaszczyzny przenikają się i od samego początku wzajemnie na siebie wpływają. Dla artystycznych filmów indywidualnych punktem wyjścia bywa często plastyka, zaś dla filmów skierowanych do widza dziecięcego, głównie tych seryjnych – scenariusz. Nie stanowi to oczywiście reguły; zawsze bywają od niej wyjątki, o co nietrudno w przypadku tak złożonej, wielopłaszczyznowej dziedziny, jaką jest animacja.

Formalnie, punktem wyjścia do realizacji był zawsze scenariusz. Czasem jego powstanie poprzedzał konspekt, tudzież wstępne opracowanie tematu filmowego. Scenariusz mógł być od początku do końca autonomicznym dziełem autorskim bądź też opierać się na utworze literackim. Prace w tym zakresie wykonywali zatrudnieni w studiu twórcy (głównie reżyserzy) oraz kolejni redaktorzy studia. Spośród tych ostatnich szczególnie zaznaczyła się postać Leszka Mecha. Potrzeby scenariuszowe niejednokrotnie były jednak znacznie większe niż możliwości pracowników wytwórni, w związku z czym po świeże pomysły zwracano się na zewnątrz – często do konkretnych literatów, takich jak np. Jerzy Afanasjew czy Jerzy Nel. Zgromadzone scenariusze składały się na swoistą pulę, którą dysponował dyrektor wytwórni. Bywały też sytuacje, gdy reżyser od początku tworzył scenariusz na potrzeby realizacji własnej bądź sam zwracał się do konkretnego literata – działo się tak najczęściej w przypadku indywidualnych filmów o charakterze artystycznym.

W każdej z powyższych sytuacji niezbędna była akceptacja scenariusza dokonana na podstawie jego wszechstronnej oceny, w pierw w ramach wytwórni, a następnie w toku kolaudacji zewnętrznych. Jednostki opiniujące, jak i brane pod uwagę kryteria, zmieniały się wraz ze statusem funkcjonowania wytwórni i przemianami w strukturze kinematografii. U schyłku lat 40. działała Rada Artystyczna Państwowego Przedsiębiorstwa „Film Polski” [dalej: P.P. „Film Polski” lub samo „Film Polski”]. Następnie ocen dokonywała Sekcja Scenariuszy Wytwórni Filmów Fabularnych, działającej w ramach „Filmu Polskiego”.

Od 1952 roku jej kompetencje przejęła Komisja Ocen Scenariuszy i Filmów, której członkowie nie mieli zwykle rozeznania w zakresie produkcji filmów rysunkowych. W 1954 roku powstała Komisja Ocen Scenariuszy i Filmów Animowanych przy Dyrektorze Centralnego Zarządu Wytwórni Filmowych¹, w 1957 roku zastąpiona Komisją Ocen Scenariuszy, gromadzącą się wpierw w Warszawie, a następnie w Krakowie. Grono opiniujące, do którego należeli w dużej mierze filmowcy, literaci oraz artyści plastycy, wypowiadało się przede wszystkim na temat scenariuszy ze swoich perspektyw zawodowych, zlecając korekty i wystawiając indywidualne oceny, przekładające się na ocenę całościową. Niejednokrotnie zdarzało się, że autor musiał poprawiać scenariusz kilkakrotnie. W pierwszej połowie lat 60. kompetencje KOS zostały przejęte przez Radę Artystyczną, działającą w ramach samej wytwórni, co dla zespołu produkcyjnego było znacznym ułatwieniem organizacyjnym².

W realiach Polski Ludowej opiniowany był oczywiście nie tylko formalny i treściowy wymiar filmu, ale również jego przekaz ideowy – zgodność z jedynie słuszną linią myślenia Partii. Działo się to, rzecz jasna, już na omawianym tu etapie wstępnym. Przedmiot oceny stanowiły głównie scenariusze filmów indywidualnych dla widza dorosłego. Na podstawie analizy tych, które wchodziły w kolizję z ówczesnym systemem, można stwierdzić, że w toku żmudnych nieraz korekt dyskusyjne treści były doprowadzane do formy przez organ oceniający akceptowalnej. Trzeba przy tym zaznaczyć, że w okresie PRL-u zjawiskiem powszechnym była nie do końca uświadomiona autocenzura samych twórców – realia polityczno-społeczne w naturalny sposób narzucały im ramy działania. Mniej lub bardziej formalna cenzura istniała też w ramach samej wytwórni – należy podkreślić, że w jej strukturze działała Podstawowa Organizacja Partyjna. Ostatecznie każdy scenariusz – z ingerencjami lub bez – musiał uzyskać akceptację Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk³. Cenzor zwykle dopuszczał film do rozpowszechniania na podstawie stworzonego przez redakcję wytwórni pisemnego streszczenia. Stempel instytucji wpierw

1 Zarządzenie wykonawcze Dyrektora Wytwórni Filmów Fabularnych z dnia 17 lipca 1954 roku, dotyczące wprowadzenia w życie przepisów o Komisji Oceny Scenariuszy i Filmów Animowanych, archiwum SFR, zarządzenia i okólniki wewnętrzne od 1.01.1954 do 31.12.1954; Protokół z konferencji w sprawie filmów animowanych, która odbyła się w Łodzi dnia 20.11.1953 r. w WFF w Łodzi, archiwum SFR, protokoły z narad produkcyjnych i inne od 15.01.1952 do 12.09.1955.

2 Kolejne jednostki opiniujące zostały zidentyfikowane w dużej mierze na podstawie dokumentów ocen konkretnych scenariuszy powstałych w bielskiej wytwórni od końca lat 40.

3 Od 1981 r. Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk.

uzyskiwano w siedzibie głównej w Warszawie przy ulicy Mysiej, a w późniejszych latach (do 1990 roku) na miejscu – w bielskiej delegaturze.

Była jednak i druga strona medalu – w SFR niejednokrotnie realizowano filmy według scenariuszy o wydźwięku stricte propagandowym, na oficjalne zamówienie władzy. W początkowym okresie funkcjonowania wytwórni stanowiły one wręcz całość produkcji.

Nieco inaczej przebiegał zwykle proces oceny scenariuszy filmów seryjnych, produkowanych dla telewizji oraz innych zleciodawców, np. dla zakładów pracy. Tutaj swoją opinię wyrażała komisja powołana przez głównych zainteresowanych. Zdarzało się również, że scenariusze do tego typu produkcji wyłaniano na drodze konkursu. W powyższych sytuacjach kwestia oceny treści ideowych była znacznie mniej złożona – przykładowo, jeśli chodzi o filmy dziecięce, miały one w założeniu uczyć i bawić. Zasadniczo prezentowały więc treści uniwersalne, których wydźwięk raczej nie podlegał dyskusji (za wyjątkiem okresu panowania doktryny socrealistycznej). Ewentualne uwagi cenzorskie mogły mieć charakter obyczajowy. Dbano o właściwy język i unikanie agresji. Zwracano głównie uwagę na formę i treść filmu, pojmowanego jako atrakcyjny w odbiorze produkt, który powinien być jak najlepiej dostosowany do percepcji planowanej grupy odbiorców.

Po uzyskaniu pozytywnej oceny scenariusz był akceptowany do produkcji przez władze kinematografii⁴, a co za tym idzie dyrektora wytwórni. To on, jak zostało wspomniane, miał prawo do dysponowania omawianymi materiałami wśród reżyserów, przy czym okoliczności przydziałów bywały bardzo różnorodne. Zwykle sami reżyserzy zgłaszali chęć realizacji konkretnego scenariusza. Warto tu wspomnieć, że pierwszeństwo wyboru mieli często ci o dłuższym stażu, a tym samym wypracowanej

już w wytwórni pozycji. Sytuacja była natomiast jasna w przypadkach, kiedy reżyser zainteresowany realizacją konkretnego filmu sam był autorem danego scenariusza.

Należy zaznaczyć, że na kolejnych etapach produkcji reżyser oraz jego główni współpracownicy nie byli bynajmniej zostawiani samym sobie – realizację krok po kroku kontrolowano zarówno pod kątem technicznym, jak i artystycznym. W okresie podległości WFF w Łodzi, nad wszystkim czuwał tamtejszy Dział Programowy, którego ustalenia były dodatkowo akceptowane centralnie. Oceny zrealizowanego już filmu dokonywała komisja kolaudacyjna, złożona z uznanych literatów, plastyków i przedstawicieli kinematografii. Takie gremium mimo wszystko nie zawsze miało rozeznanie w zakresie animacji. Sytuacja nieco zmieniła się w marcu 1954 roku, kiedy to została powołana do życia Rada Artystyczna Filmów Animowanych, będąca organem opiniodawczym przy dyrektorze WFF⁵. Od usamodzielnienia studia w 1956 roku szeroko pojętą produkcją, włącznie z kwestiami jej kontroli, zajmował się w samym SFR Kierownik Artystyczny, przemianowany później na kierownika Sekcji Programowej. Funkcję tę pełnił do początku lat 60. Zdzisław Okuljar. W pierwszej połowie dekady, w strukturze wytwórni pojawiła się wspomniana Rada Artystyczna. Jej opinie w założeniu były również wiążące dla dyrektora wytwórni. W skład ciał trzymających pieczę nad stroną techniczno-artystyczną filmów wchodził przede wszystkim reżyserzy, operatorzy oraz redaktor studia. Od 1962 roku był nim np. Leszek Mech. W późniejszym okresie wprowadzona została funkcja dyrektora do spraw artystycznych. Najpierw pełnił ją Adam Hajduk, a następnie Zdzisław Kudła.

Powróćmy jednak do kolejnych etapów produkcji filmu. Reżyser po formalnym otrzymaniu scenariusza do realizacji przygotowywał wraz

4 Były to kolejno Państwowe Przedsiębiorstwo „Film Polski”, Centralny Urząd Kinematografii, Naczelny Zarząd Kinematografii i Komitet Kinematografii.

5 Zarządzenie wykonawcze Dyrektora Wytwórni Filmów Fabularnych nr 12 z dnia 2 marca 1954 r., archiwum SFR, zarządzenia i okólniki wewnętrzne od 1.01.1954 do 31.12.1954.

↑ Animatorzy przy pracy

↑ *Sie ścienia* (1988) – folie animacyjne

Przyjrzyjmy się wpieryw technice rysunkowej: za pomocą scenopisu plastycznego reżyser objaśniał animatorom rozwój akcji – zmiany jej tempa oraz dramaturgię w kolejnych ujęciach oraz stworzonych przez nie scenach. Wprowadzeni w założenia reżysera animatorzy (którymi kierował czasem animator główny) wykonywali krańcowe fazy ruchu postaci. Fazy pośrednie natomiast przygotowywali pod ich czujnym okiem tzw. faziści⁷. Wszystkie powstające rysunki były uwzględniane przez animatorów na tzw. recepcie animacyjnej – tabelarycznym spisie, z zaznaczeniem numeru każdej kolejnej fazy oraz liczby klatek przypadających dla konkretnych rysunków. Warto tu przytoczyć, dla przedstawienia ogromu pracy, zestawienia liczbowe: na jedną sekundę filmu animowanego przypadają 24 klatki taśmy filmowej. To 12 rysunków, z których każdy fotografowany jest dwukrotnie. W ten sposób dziesięciminutowy film tworzy 14 400 klatek – a to z kolei około 5 000 rysunków. Dodajmy, że wyćwiczony animator był w stanie, w ciągu jednego dnia wykonać rysunki do 2 sekund filmu. Organizacja pracy na wyżej opisanym etapie nieco zmieniła się w drugiej połowie lat 80. – w okresie współpracy SFR z wytwórnią Hanna-Barbera. Zafunkcjonował wówczas layout, czyli swoista wersja techniczna scenopisu, w ramach którego kierunki ruchu wytyczali najlepsi animatorzy, rozrysowując postaci bohaterów oraz rekwizyty w konkretnym kontekście przestrzennym, biorąc przy tym pod uwagę względy ekonomiczne produkcji. W efekcie pomniejsze sekwencje ruchu mogły być wykonywane według ściśle określonych ram, pozostając w pełnej zgodzie z całościową koncepcją filmu. Wraz z rewolucją technologiczną, manualna część pracy uległa znacznemu ograniczeniu. Narzędzia i materiały używane do realizacji filmów zmieniły się diametralnie – cały proces produkcji zdynamizowało i ułatwiło pojawienie się skanera i tabletu, choć odręczny rysunek stanowi niezmiennie podstawę wszelkich działań, a praca na komputerze zaczyna się zasadniczo od momentu, kiedy animacja jest już narysowana.

Dawniej właściwa animacja była poprzedzona wersją próbną, tzw. konturówką. Fazy kolejnych ujęć filmu wykonywano na kalkach – były to wersje robocze, czysto linearne, bez wypełnień kolorystycznych.

↑ Przy pracy nad dekoracją filmową

7 Warto tu wspomnieć, że w bielskiej wytwórni funkcjonowała niepisana ścieżka rozwoju zawodowego. Wielu twórców rozpoczynało pracę jako faziści, by po krótszym lub dłuższym „terminowaniu” na tym stanowisku, objąć funkcję animatora czy też animatora głównego konkretnych produkcji. Niejednokrotnie też zdarzało się, że najbardziej utalentowani animatorzy, debiutowali po kilku latach jako reżyserzy.

W połowie dekady lat 50., mimo licznych trudności wynikających z braków sprzętowych, bielska wytwórnia pod względem organizacyjnym była ustabilizowana. Zespół liczył wówczas około 70 pracowników. Czas socrealizmu, nazwany wkrótce „okresem schematyzmu” lub częściej „okresem błędów i wypaczeń”⁶⁸, upłynął na intensywnym doskonaleniu umiejętności z zakresu animacji klasycznej. Stały się one fundamentem sukcesów artystycznych w kolejnych dekadach. W sumie na przestrzeni lat 1950–1955 w wytwórni powstało 17 filmów rysunkowych, w tym 14 dla dzieci i 3 dla widza dorosłego – był to w tym czasie całokształt polskiej produkcji w tej technice⁶⁹. Generalne oceny bywały krytyczne, czego przykład stanowi wypowiedź Jerzego Nela: „Jaki jest dorobek artystyczny naszych rysunkowców? Dotąd jeszcze – stwierdzić trzeba obiektywnie – ilościowo i jakościowo słaby. Ale złożyło się na to wiele powodów. Nie zapominajmy więc, że była to grupka amatorów i mimo zapału i entuzjazmu, jaki wkładali oni w swą pracę, scenariusze i projekty plastyczne, nie potrafili zaspokoić smaku artystycznego widzów. Aby zaradzić temu postanowiono wciągnąć do współpracy literatów, plastyków, kompozytorów. Mimo to poziom artystyczny filmów podnosił się wprawdzie, ale bardzo powoli. Częściowo winę ponosili tu «programowcy» CUK-u, którzy za wszelką cenę chcieli wtłoczyć w krótkie filmy jak najwięcej problemów, częściowo zaś – scenarzyści”⁷⁰. ♦

68 L. Pijanowski, Dwadzieścia pięć lat polskiego filmu krótkometrażowego, „Kino” 1970, nr 7, s. 51–52.

69 Por.: Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog..., s. 147–149, 169–170; A. Kossakowski, Film animowany, w: Historia filmu polskiego, tom III..., s. 388–390.

70 J. Nel, Pani Twardowska i Profesor Filutek wkroczą na ekran, „Głos Tygodnia” [dodatek społeczno-kulturalny „Głosu Koszalińskiego”], 1955, nr 13 (118).

+ 24 WW

mark 484

368

300

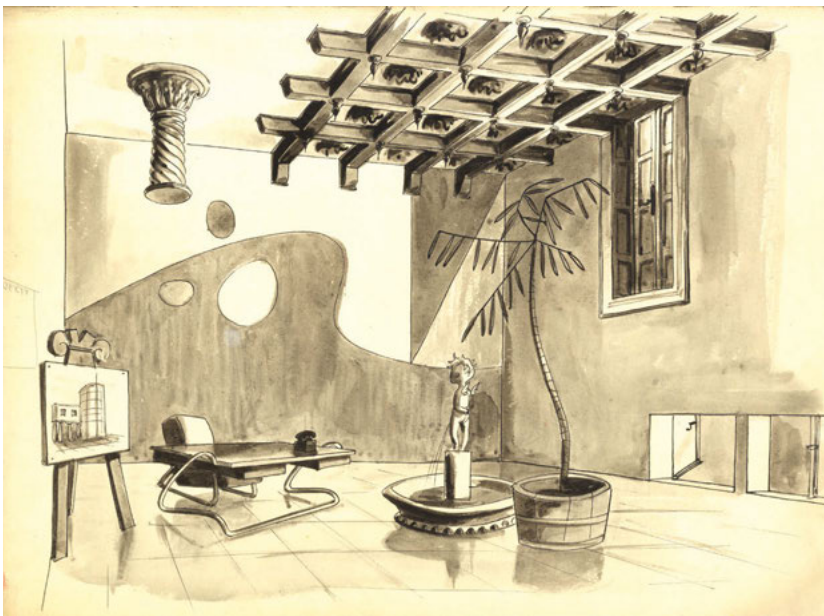
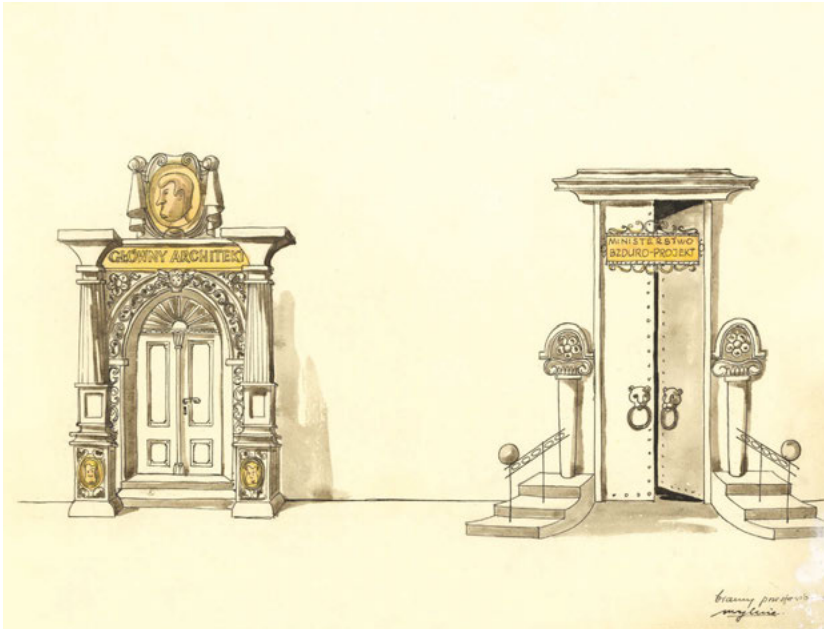

741

358

Pani Twardowska (1955) –
fragment scenopisu obrazkowego

↑ Osioł w lwiej skórze (1957) – kadry

↑ Osioł w lwiej skórze (1957) – projekty podstawowe dekoracji

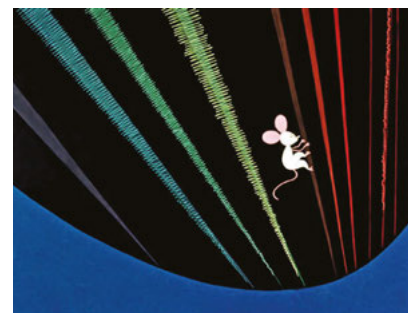
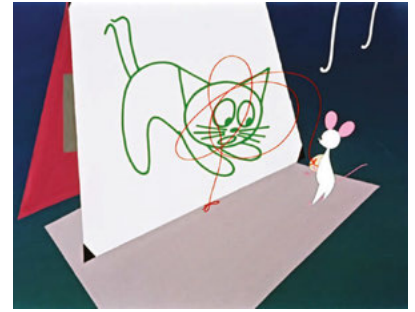

← Osioł w lwiej skórze (1957) – projekty postaci

stanowiły szczytowy punkt podwilżowej swobody wypowiedzi, która wkrótce znów uległa istotnym ograniczeniom.

Równocześnie z realizacją *Osta w lwiej skórze* Lechosław Marszałek podjął się tworzenia rysunkowej animacji abstrakcyjnej³⁷. Jak wspominał Zbigniew Czernecki, ówczesny kierownik produkcji studia, film ten miał być próbą „tłumaczenia dźwięku i żywego słowa na język wizualny, plastyczny”. Sam reżyser wyjaśniał: „Mój film eksperymentalny jest dość krótki, metraż wynosi zaledwie 60 metrów, czyli ponad 3 tys. klatek. Obawiam się, że będzie [...] trudny dla przeciętnego widza, który przyzwyczajony jest do oglądania filmu z fabułą. Natomiast film, który nakręciliśmy jest samym zestawieniem linii, barw i rysunkowej fantastyki”³⁸. Witold Giersz wspominał: „Leszek Marszałek próbował zrobić coś przypominającego takie ożywione taszystowskie malarstwo. Film był nawet całkiem niezły plastycznie. Przemieszczały się w nim na tle szarości różne soczyste żółcienie i czerwienie. Towarzyszył temu komentarz poetki Zdzisława Okuljara, dawniejszego redaktora studia. W filmie brakowało mi jednak zgrania słowa z tym, co działo się na ekranie. Padał tam taki zwrot poetki «Słowo jak wąż...», który powinien być zobrazowany np. jakimś zygzakiem...”³⁹. Ta nowatorska w wyrazie produkcja Lechosława Marszałka z bliżej nieznanym przyczyn nie trafiła do rozpowszechniania. Trudno dziś nawet dociec, czy w ogóle została ukończona. Na podstawie ogólnych wypowiedzi reżysera z lat późniejszych można przypuszczać, że osiągnięty efekt całościowy nie był dla niego zadowalający i zniechęcił go do dalszych eksperymentów w tym kierunku⁴⁰.

Jeśli chodzi o animację rysunkową, płaszczyznowe tła oraz syntetyczny linearyzm postaci i przedmiotów zagościły z powodzeniem i na szeroką skalę także w filmach dla dzieci, które dzięki temu często zyskiwały charakter uniwersalny – czytelny i atrakcyjny w zasadzie dla odbiorcy w każdym wieku. Taki charakter miał film *Myszka i kotek* (1958) w reżyserii Władysława Nehrebeckiego oraz

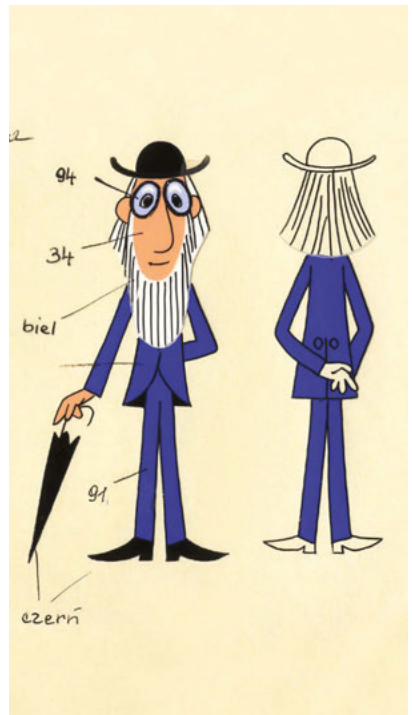
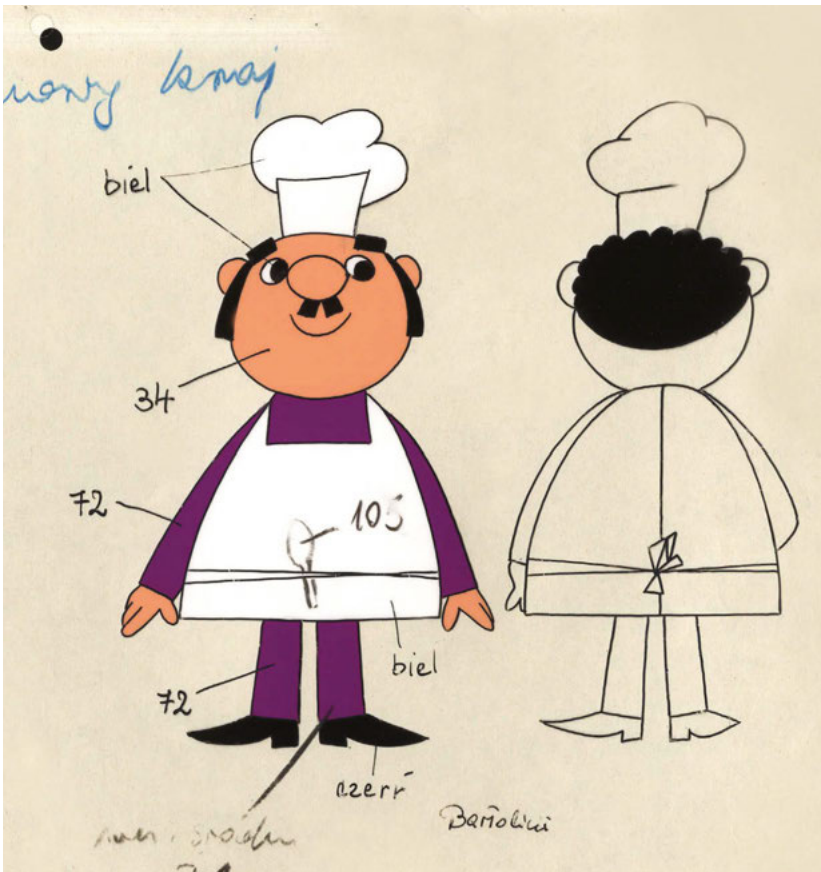
↑ *Myszka i kotek* (1958) – kadry

37 Wcześniej eksperymenty z abstrakcją filmową podejmował w Krakowie Andrzej Pawłowski. Maria Oleksiewicz relacjonowała pokaz filmu abstrakcyjnego w krakowskim mieszkaniu twórcy jako wydarzenie o charakterze niszowym, skierowane do wąskiego i wyrobionego grona odbiorców. Por.: M. Oleksiewicz, *Film bez aktorów, czyli spotkania z abstrakcją*, „Film” 1956, nr 38 (407), s. 14.

38 W. Wawrzynkiewicz, *Bielskie Studio Filmów Rysunkowych próbuje sił...*

39 Wywiad z Witoldem Gierszem, Warszawa, 8.02.2014, materiały własne.

40 Można tak wnioskować z późniejszych wypowiedzi Lechosława Marszałka.

↑ Porwanie Baltazara Gąbki – projekty kolorystyczne postaci

myślałem przede wszystkim o filmach autorskich. Ten film musiałem zrobić, ale nie bardzo mnie to interesowało”¹⁵⁷.

Na przełomie lat 60. i 70. bielskie studio podjęło się realizacji jeszcze dwóch zupełnie nowych serii. Pierwsza to *Doktor Zdrówko* (1969–1970) według scenariuszy oraz w reżyserii Leszka Lorka i w opracowaniu plastycznym Ewy Salamon, graficzki i ilustratorki związanej ze środowiskiem warszawskim. Koncepcja doczekała się jednak tylko dwóch części¹⁵⁸. Druga seria, zrealizowana już w pełni, to *Porwanie Baltazara Gąbki* (1969–1970). Scenariusze autorstwa Zofii Ołdak i Leszka Mecha powstały według opowiadania Stanisława Pagaczewskiego, które zostało wydane w 1966 roku i odniosło spory sukces¹⁵⁹. Opracowania plastyczne wykonali Zdzisław Kudła i Alfred Ledwig, zaś muzykę skomponował Tadeusz Kocyba. Poszczególne odcinki zostały wyreżyserowane przez Józefa Byrdęgo, Stanisława Dülza, Alfreda Ledwiga, Władysława Nehrebeckiego, Wacława Wajsera, Edwarda Wątora i Bronisława Zeman. Seria została zrealizowana na potrzeby telewizji, w związku z czym liczy 13 odcinków. Opowiada o przygodach Smoka Wawelskiego i kucharza Bartłomieja Bartolinięgo, którzy wyruszają z Krakowa, siedziby księcia Kraka, na poszukiwania tytułowego profesora, zaginionego w Krainie Deszczowców. W podróży wybawcom nieustannie przeszkadza tajemniczy Don Pedro. *Porwanie Baltazara Gąbki* to seria szczególna – nie jest zbiorem niezależnych zamkniętych historii, lecz stanowi przyczynowo skutkową ciągłość. Integralnym elementem są udane partie dialogowe, które zrealizowali aktorzy Starego Teatru w Krakowie¹⁶⁰.

157 Wywiad z Bronisławem Zemanem, Bielsko-Biała 2018, materiały własne.

158 Współtwórcą scenariusza pierwszego odcinka jest Janusz Zuberek. Za: Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog..., s. 135–136.

159 S. Pagaczewski, *Porwanie Baltazara Gąbki*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1966.

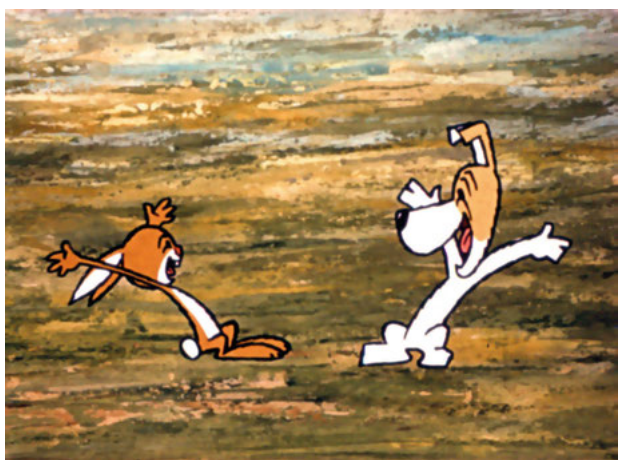
160 Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog..., s. 93–94; Nowa seria telewizyjna w Bielsku-Białej, „Film” 1969, nr 49 (1093), s. 2; Świat Bajki. 70 lat Studia..., s. 20.

↑ *Smok Expedition* (1969) z serii *Porwanie Baltazara Gąbki* – kadry

↑ *Reksio strażak* (1972) – kadry

↑ *Reksio obrońca* (1970) – kadr

10.7. Reksio, Kudłatek, Pampalini i inni

Równocześnie z realizacją kolejnych przygód Bolka i Lolka powstało w latach 70. kilka równie ważnych w dorobku studia serii; pod względem artystycznym często istotniejszych. Bez wątpienia najważniejszą spośród nich jest Reksio.

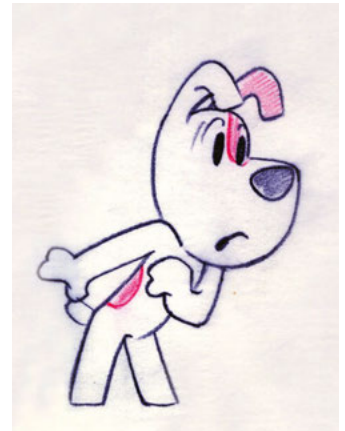
Jak zostało wspomniane, pierwszy film z tego cyklu powstał w 1967 roku jako produkcja o charakterze indywidualnym. Wszystkie odcinki realizowane na początku lat 70. miały jeszcze taki charakter – Lechosław Marszałek był autorem scenariuszy, opracowań plastycznych oraz reżyserem filmów *Reksio obrońca* (1970), *Reksio dobroczyńca* (1970) i *Reksio domator* (1971). Pierwszy z wymienionych został nagrodzony „Pelayo de Oro” w kategorii filmów krótkich oraz nagrodą „Jovellanos” przyznawaną przez jury Ministerstwa Oświaty na VIII MFF dla dzieci w Gijon (1970). Drugi z wymienionych uzyskał II nagrodę jury dziecięcego na II Ogólnopolskim FF dla Dzieci i Młodzieży w Poznaniu (1971)²²⁴.

Sytuacja zaczęła jednak szybko przerastać możliwości Lechosława Marszałka, który w przeprowadzonym w 1971 roku wywiadzie mówił: „[...] praca nad filmami o Reksiu jest dość czasochłonna, a zapotrzebowanie na kolejne odcinki stale rośnie. Toteż rzucono propozycję, bym przygotował scenariusz do siedmiu dalszych filmów z Reksiem w roli głównej, a ich realizacją zajęliby się moi koledzy. Innymi słowy, byłaby to seria realizowana na podobnej zasadzie jak Bolek i Lolek”²²⁵. W pierwotnym zamierzeniu, do końca 1972 roku, miał powstać typowy 13-odcinkowy cykl, w którym jako pierwszy traktowany był *Reksio poliglota* (1967). Reżyserii, oprócz Lechosława Marszałka, podjęli się dwaj twórcy – Józef Ćwiertnia i Edward Wątor²²⁶. W kontekście muzyki bardzo istotnym odcinkiem jest *Reksio strażak* (1972). To od niego rozpoczął współpracę z Lechosławem Marszałkiem Zenon Kowalowski. To tutaj po raz pierwszy pojawiła się czołówka z tak charakterystyczną linią melodyczną. Kompozytora zainspirowała zaobserwowana w Katowicach wielka budowa: „W pewnym momencie ktoś tam zaczął tak figlarne śpiewać i walić młotkiem i mnie to jakoś tak ujęło. Pomyślałem, że może bym tę czołówkę zrobił właśnie taką rytmiczną... I szalenie prosta. No bo co ja tutaj będę z siebie jakieś emocje wyduszał... Zamiast tego prościusięnką jakąś historię, która wpadałaby w ucho. No i coś

224 A. Kossakowski, *Polski film animowany...*, s. 182. W czasie Międzynarodowego Festiwalu Filmów Dziecięcych i Młodzieżowych w Teheranie (1971) odbył się przegląd filmów Lechosława Marszałka. Za: (bz), *Reksio podbija Teheran*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 40 (200), b.p.

225 *Tematy dnia. O dzieciach i dla dzieci...*, s. 2.

226 (ah), *Nad czym pracują w...*, s. 2.

↑ Postać Reksia – szkice animacyjne

PROBLEMI I IZVANI
NAKATKA IV
NAKATKA V
NAKATKA VI
NO 506. PROBLEM NR 3.
NO 507. PRIMA APRILIS.
NO 508. MORSKA WYPRAWA

Bibliografia

Literatura i opracowania naukowe

- Aleksander Oczko. *Wystawa grafiki, rysunku, scenografii filmowej. Zapis prywatny*, Bielsko-Biała 1981.
- Anaszko D., *Rozwój i organizacja rynku wideo w Polsce*, „Przeгляд Biblioteczny” 1997, nr 2/3, s. 225–240.
- Armata J., *Animacja dziecięca: nie tylko Bolek i Lolek*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 178–195.
- Armata J., *Film animowany*, w: *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Film. Kinematografia*, red. E. Zajiček, Instytut Kultury, Warszawa 1994, s. 283–299.
- Armata J., *Leksykon*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 196–246.
- Armata J., *Od baśni tradycyjnej do bajki rockowej*, w: *Twórcy filmu dziecięcego w Polsce*, Ogólnopolski Ośrodek Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, Poznań 1987, s. 16–21.
- Armata J., *65 lat polskiej animacji dla dzieci*, Polski Instytut Sztuki Filmowej, Muzeum Kinematografii w Łodzi, FilMOTEKA Narodowa, Łódź 2012.
- Armata J., *1981–1990: Przerwana dekada*, w: *Polski Film Animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 78–93.
- Armata J., Wróblewska A., *Polski film dla dzieci i młodzieży*, Fundacja Kino, Warszawa 2014.
- Banialuka. *Bielsko-Biała. 70 lat*, red. L. Kozień, Teatr Lalek Banialuka, Bielsko-Biała 2017.
- Bańkowski A., Grabowski S., *Semafor 1947–1997*, Studio Filmowe „Semafor”, Łódź 1999.
- Biografia w lalkę wpisana* [z Jerzym Zitzmanem rozmawia Jerzy Moskał], w: *Jerzy Zitzman. Labirynty wyobraźni. Wystawa scenografii teatralnej*, red. E. Pietrzyk, J. Legoń, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 1999, s. 6–24.
- „Biuletyn Informacyjny Filmów Animowanych i Telewizyjnych”, I kwartał 1962.
- Bohaterowie z ekranu. 70 lat polskiej animacji dla dzieci*, opr. J. Gonciarz, Muzeum Zabawek i Zabawy, Kielce 2018.
- Bolek i Lolek. Wyprowadź nas jakiejś świat jeszcze nie widział* [folder przedstawienia], Teatr Polski, Bielsko-Biała 1974.
- Bożek Z., *Jerzy Zitzman*, seria: „Artyści województwa bielskiego”, Wojewódzki Dom Kultury w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 1981.
- Chłopek M., *Bikiniarze. Pierwsza polska subkultura*, Żak Wydawnictwo Akademickie, Warszawa 2005.
- 40 lat Studia Filmów Rysunkowych*, red. A. Hajduk, Studio Filmów Rysunkowych, Bielsko-Biała 1987.
- Czyżniewski M., *Propaganda polityczna władzy ludowej w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Grado, Toruń 2005.
- Davies N., Moorhouse R., *Mikrokosmos. Portret miasta środkowoeuropejskiego. Vratislavia – Breslau – Wrocław*, Wydawnictwo Znak, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Fundacja, Kraków 2002.
- Dubowski G., *Film telewizyjny*, w: *Polski film krótkometrażowy w 25-lecie PRL*, Redakcja Wydawnictw Filmowych Centrali Wynajmu Filmów, Warszawa 1969, s. 30–36.
- Eisler J., *Siedmiu wspaniałych. Poczet pierwszych sekretarzy KC PZPR*, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, Warszawa 2014.
- Field R.D., *The Art of Walt Disney*, The Macmillan Company, New York 1942.
- Fijałkowska B., *Polityka i twórcy (1948–1959)*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985.
- Frukac M., *24 klatki na sekundę. Rozmowy o animacji*, Lokator, Kraków 2008.
- Frukac M., *Nauczanie animacji: między sztuką a rzemiosłem*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 142–159.
- Giżycki M., *Animacja od roku 1980: podróż osobista*, „Aspiracje. Kwartalnik Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie” 2020, nr 3 (61), s. 70–76.
- Giżycki M., *Dlaczego polska animacja przestała kąsać*, w: *Polska animacja XXI wieku*, red. M. Kozubek, T. Szczepański, Wydawnictwo Biblioteki Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, Łódź 2017, s. 10–21.
- Giżycki M., *Nie tylko Disney. Rzecz o filmie animowanym*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Giżycki M., *Przed 1945: prekursorzy i pionierzy*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 12–27.
- Giżycki M., *1946–1960: socrealizm i odwilż*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 28–39.
- Grodzieńska W., *Kimsobo podróżnik*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1949.

- Hendrykowski M., *Scenariusz filmowy. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2017.
- Iskierko A., *Znajomi z kina. Szkice o polskim filmie krótkometrażowym*, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Metodyki Upowszechniania Kultury, Warszawa 1982.
- Janicki S., *Filmowy „odcisk dłoni” Jerzego Zitzmana*, w: *Jerzy Zitzman. Labirynty wyobraźni. Wystawa scenografii teatralnej*, red. E. Pietrzyk, J. Legoń, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 1999, s. 52–65.
- Jaros D., *Polacy a stalinizm 1948–1956*, Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa 2000.
- Jerzy Zitzman. *Labirynty wyobraźni. Wystawa scenografii teatralnej*, red. E. Pietrzyk, J. Legoń, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 1999.
- Kałuża L., *Z Olkusza do Hollywood*, Oficyna Wydawnicza Kucharski, Toruń 2014.
- Katalog kresleného filmu, Československý státní film*, Praha [1955].
- Kern L.J., *Osioł w lwiej skórze*, w: *Tu są bajki*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1953, s. 59–60.
- Kielar M., *Rola filmu animowanego w pracy wychowawczo-dydaktycznej przedszkola*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1978.
- Kochańczyk J., *Filmowe kłamstwa i manipulacje czyli sposób na pranie mózgu*, Wydawnictwo internetowe e-bookowo 2012.
- Kończak J., *Ewolucja programowa polskiej telewizji państwowej*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Korboński S., *W imieniu Kremla*, Instytut Literacki, Paryż 1956.
- Kosiński K., *Historia pijaństwa w czasach PRL. Polityka – obyczaj – szara strefa – patologie*, Neriton, Warszawa 2008.
- Kossakowski A., *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego, tom III, 1939–1956*, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1974, s. 386–394.
- Kossakowski A., *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego, tom IV, 1957–1961*, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1980, s. 285–310.
- Kossakowski A., *Film animowany*, w: *Historia Filmu Polskiego, tom V, 1962–1967*, red. R. Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1985, s. 153–164.
- Kossakowski A., *Film animowany*, w: *Historia filmu polskiego, tom VI, 1968–1972*, red. R. Marszałek, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1994, s. 282–295.
- Kossakowski A., *Film animowany*, w: *Polski film krótkometrażowy w 25-leciu PRL*, Redakcja Wydawnictw Filmowych Centrali Wynajmu Filmów, Warszawa 1969, s. 24–29.
- Kossakowski A., *Polski film animowany 1945–1974*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1977.
- Kozina I., *O czym mówią kreski i kropki? Narracja o pewnych działaniach artystycznych w Polsce lat 70. XX w.*, w: *Projektowanie w latach 70. Człowiek i społeczeństwo*, t. 43, red. W. Bryl-Roman, Poznań 2017, s. 63–75.
- Kulik A., *Film dla dzieci*, w: *Polski film krótkometrażowy w 25-leciu PRL*, Redakcja Wydawnictw Filmowych Centrali Wynajmu Filmów, Warszawa 1969, s. 37–40.
- Kulik A., *Mój film. Z badań nad upodobaniami filmowymi dzieci w wieku od 7 do 14 lat*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1962.
- Kur M., Kania M., „Meago”, *Emilka Sza. Jak wiele to „nic”?*, Egmont, Warszawa 2021.
- Lipiński E., *Pamiętniki*, Wydawnictwo Fakt, Warszawa 1990.
- Margolis H., *Animacja autorska w PRL w latach 1957–1968. Ukryty projekt Kazimierza Urbańskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019.
- Margolis H., *Problem dziedzictwa animacji autorskiej*, w: *Polska animacja XXI wieku*, red. M. Kozubek, T. Szczepański, Wydawnictwo Biblioteki Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, Łódź 2017, s. 42–63.
- Marszałek, ten od Reksia. *O Lechoście Marszałku, słynnym twórcy słynnego pieska, i życiu z bohaterami filmów rysunkowych opowiada Helena Filek-Marszałek*, Opieka Literacka K. Kołska, Wydawnictwo Publicat, Poznań 2022.
- Mickiewicz A., *Pani Twardowska*, Filmowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1956.
- Misiak A., *Kinematograf kontrolowany – cenzura filmowa w kraju socjalistycznym i demokratycznym (PRL i USA) – analiza socjologiczna*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2006.
- Miszczak S., *Historia radiofonii i telewizji w Polsce*, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 1972.
- Mit, magia, geniusz miejsca. *75 lat Studia Filmów Rysunkowych*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2022.
- Morcinek G., *Jak górnik Bulandra diabła oszukał. Baśnie Śląskie*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1958.
- Mroczek J., *Początki rozwoju spółdzielczości w Polsce*, w: „Przegląd Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 2012, nr 1, s. 29–40.
- Nehrebecki R., Cholerek M., *Sensacyjne odkrycie. Przygody kuzyńców Bołka i Lolka*, RM Studio 2002.
- Oczko P., *Malarstwo wyjątkowych doświadczeń*, w: *Zdzisław Kudła. Malarstwo*, red. A. Smalcerz, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 2018, s. 6–13.
- Oczko P., *Narracja o odzyskanym Wrocławiu w filmie „Ich ścieżka” / A Narrative on ‘Recovered’ Wrocław in the Film ‘Their Path’*, w: *Narracje miejskie. Miasto jako obszar interwencji polityków, architektów i artystów / City Narratives. Built-up areas as space subject to political, architectural & artistic intervention*, t. 1, red. I. Kozina, Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Katowice 2019, s. 153–164; 139–151.

- Oczko P., *Sztuki plastyczne w służbie animacji – działalność Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej w latach 1947–1970*, w: *Oblicza sztuki na obszarze obecnego województwa śląskiego w latach 1945–1975*, red. T. Dudek Bujarek, Katowice 2017, s. 355–366.
- Orzechowski A., Woźny M., *Katalog filmów*, w: *40 lat Studia Filmów Rysunkowych*, red. A. Hajduk, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 1987, s. 27–167.
- Pagaczewski S., *Porwanie Baltazara Gąbki*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1966.
- 50 lat Bolka i Lolka*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2013.
- Pikulski T., *Prywatna historia telewizji publicznej*, Muza, Warszawa 2002.
- Pinińska M., *Wacław Kondek jako scenograf*, w: *Wacław Kondek 1917–1976. Madonny, demony i człowieczy świat. Wystawa monograficzna*, Muzeum Historii Miasta Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź 1996, s. 19–23.
- Pollakówna J., *Marceli Szpak dziwi się światu*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1976.
- Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008.
- Polski film krótkometrażowy w 25-leciu PRL*, Redakcja Wydawnictwa Filmowych Centrali Wynajmu Filmów, Warszawa 1969.
- Prosińska-Giersz J., Armata J., Witold Giersz – malarz ekranu, t-mobile nowe horyzonty, Warszawa 2012.
- Rusek A., *Filutek, czyli wesołe jest życie staruszka*, w: *Lengren. Prof. Filutek 1948–1966*, red. L. Kaczanowski, Wydawnictwo Ongrys, Szczecin 2014.
- Sitkiewicz P., *Miki i myszy. Walt Disney i film rysunkowy w przedwojennej Polsce*, Słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2012.
- Sitkiewicz P., *Polska szkoła animacji*, Słowo/obraz terytoria, Gdańsk 2011.
- Słownik artystów plastyków. Artyści plastycy okręgu warszawskiego ZPAP 1945–1970. Słownik biograficzny*, red. M. Serafińska, Okręg Warszawski Związku Polskich Artystów Plastyków, Warszawa 1972.
- Sokorski W., *Kryteria realizmu socjalistycznego w plastyce*, w: *Sztuka w walce o socjalizm*, [Warszawa] 1950, s. 99–107.
- Solorz M., *Muzyka i animacja: historia pewnej zażyłości*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne, Warszawa 2008, s. 160–177.
- Stachowska-Biela A., *Lechostaw Marszałek*, seria: „Artyści województwa bielskiego”, Wojewódzki Dom Kultury w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 1977.
- Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog Filmów*, red. M. Woźny, Studio Filmów Rysunkowych, Bielsko-Biała 2005.
- Sylwetki twórców i popularyzatorów sztuki województwa bielskiego. Informator biograficzny*, red. Z. Bożek, Beskidzka Oficyna Wydawnicza Beskidzkiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, Bielsko-Biała 1987.
- 60 lat polskiej animacji. Wystawa stała ze zbiorów Muzeum Kinematografii w Łodzi*, red. A. Godlewska, M. Kuźmicki, Muzeum Kinematografii w Łodzi, Łódź 2008.
- Sztuka animacji. Od ołówka do piksela. Historia filmu animowanego*, red. J. Beck, tłum. E. Romkowska, A. Kołodyński, Arkady, Warszawa 2006.
- Szymała J., *Rozmowa z Janem Nehrebeckim. Przyczynek do dziejów Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej*, w: *Film a historia. Szkice z dziejów wizualnych*, red. M.E. Kowalczyk, J. Szymała, Księgarnia Akademicka, Kraków 2019, s. 262–271.
- Świat Bajki. 70 lat Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej/The World of Fairy-Tales. 70th Anniversary of Animated Film Studio in Bielsko-Biała*, opr. P. Płatek, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2017.
- Talko L.K., Vesely K., *Królowe bajek. Opowieść o legendarnym Studiu Filmów Rysunkowych*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2020.
- Toeplitz J., *Drogi rozwoju kinematografii*, w: *Historia filmu polskiego, tom III, 1939–1956*, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1974, s. 321–346.
- Toeplitz J., *Drogi rozwoju kinematografii*, w: *Historia filmu polskiego, tom IV, 1957–1961*, red. J. Toeplitz, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1980, s. 377–422.
- Torańska T., *Oni*, Agencja Omnipress, Warszawa 1989.
- Twórcy filmu dziecięcego w Polsce*, red. J. Szymański, B. Tyma, Ogólnopolski Ośrodek Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, Poznań 1987.
- Rymkiewicz A., *Przygody Gucia Pingwina*, Warszawa 1950.
- Wacław Kondek 1917–1976. Madonny, demony i człowieczy świat. Wystawa monograficzna*, Muzeum Historii Miasta Łodzi, Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź 1996.
- Вано И., *Рисованный фильм*, Госкиноиздат, Москва 1950, s. 420.
- Władysław Nehrebecki. Komiksy nieznanne. Od Przesława znad Odry do Bolka i Lolka*, Libertago, Warszawa 2023.
- Woźny M., *Realizacja filmu animowanego*, w: *Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Katalog filmów*, red. M. Woźny, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2005, s. 11–16.
- Woźny M., *Wstęp. Krótka historia SFR*, w: *Studia Filmów Rysunkowych. Katalog filmów*, red. M. Woźny, Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2005, s. 1–10.
- Zaremba J., *Film krótkometrażowy w pracy kulturalno-oświatowej*, Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu Artystycznego, Warszawa 1967.

Zdzisław Kudła. *Malarstwo*, red. A. Smalcerz, Galeria Bielska BWA, Bielsko-Biała 2018.

Zmudziński B., 1961–1970: *złota dekada*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Polskie Wydawnictwo Audiowizualne. Warszawa 2008, s. 40–59.

Zmudziński B., 1970–1980: *Srebrna dekada*, w: *Polski film animowany*, red. M. Giżycki, B. Zmudziński, Warszawa 2008, s. 60–77.

Czasopisma

Archivolta

Kirschke K., Kirschke P., Maćków Z., *Rewaloryzacja domu towarowego Renoma we Wrocławiu*, „Archivolta” 2007, nr 3, s. 42–47.

Dziennik Bałtycki

Przystawska J., „Dziennik Bałtycki” nr 24 z dn. 29.01.1962.

Dziennik Bielski [Dodatek do „Dziennika Zachodniego”]

Lubię fotografię. *Mówi Dorota Poraniewska, operator zdjęć w Studio Filmów Rysunkowych*. Rozmawiała I. Marczyk-Klepczyńska, „Dziennik Bielski” dodatek do „Dziennika Zachodniego” z dn. 5.09.1997.

Dziennik Zachodni

Czy powstanie kino krótkiego metrażu?, „Dziennik Zachodni” z dn. 4.12.1975.

„Fabryka snów”, „Dziennik Zachodni” z dn. 20.8.1976.

(w), *W dniach 30–31 bm. Ogólnopolski zjazd realizatorów filmów animowanych*, „Dziennik Zachodni” z dn. 23.3.1979.

Wyrzykowski Ł., *W „fabryce” dziecięcych marzeń. Filmy dozwolone od lat 3 do...*, „Dziennik Zachodni” z dn. 23.11.1978.

Echo

(daj), *Z „Bołkiem i Lolkiem” na ty*, „Echo” 1975, nr 13 (973).

Edelhajt B., *Z Leszkiem Mechem o Bołku i Lolku*, „Echo” 1979 nr 51–52 (1220–21).

(kon), «Bolek i Lolek» na tyskiej scenie, „Echo” 1975, nr 7 (967).

Ekran

(ah), *Nad czym pracują w Bielsku-Białej*, „Ekran” 1971, nr 36 (752), s. 2.

(ak), *Studio Filmów Rysunkowych. Dwa jabtuszka*, „Ekran” 1964, nr 1 (352), s. 13.

(ak), *Studio Filmów Rysunkowych. O małej Kasi i dużym wilku*, „Ekran” 1963, nr 46 (345), s. 13.

(Al-Ka), *Perspektywy „cartoons” w telewizji*, „Ekran” 1963, nr 40 (339), s. 14.

Armator dla „dziurawego statku”. Rozmowa z Mirosławem Kijowiczem przewodniczącym Sekcji Filmu Animowanego Stowarzyszenia Filmowców Polskich. Rozmawiała Maria Żmigrodzka, „Ekran” 1972, nr 14 (782), s. 17.

Bardzo serio o seriach. Czyli co o tym sądzą zainteresowani [wypowiedź W. Nehrebeckiego], „Ekran” 1964, nr 49 (400), s. 3.

Bardzo serio o seriach. Czyli co o tym sądzą zainteresowani [wypowiedź J. Schönborna], „Ekran” 1964, nr 49 (400), s. 10.

(bez), *Polski film za granicą*, „Ekran” 1972, nr 5 (773), s. 2.

Bronisław Zeman. *Rozmawiamy z twórcami filmów animowanych*. Rozmowy prowadziła M. Marszałek, „Ekran” 1973, nr 32 (853), s. 18–19.

Czapińska W., *II Ogólnopolski Festiwal Filmów dla Dzieci i Młodzieży. Dla dzieci: TAK, dla młodzieży: CHYBA NIE*, „Ekran” 1971, nr 13 (729), b.p.

Dziś przedstawiamy Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej [wypowiedź J. Schönborna], „Ekran” 1964, nr 48 (399), s. 2.

Festiwal, „Ekran” 1967, nr 49 (556), s. 2.

Film animowany jako „grafika dynamiczna” mówi Aleksander Oczo. Rozmawiali Bogdan Łęski, Adam Miłośki, „Ekran” 1979, nr 2 (1136), s. 6–7.

Film polski za granicą, „Ekran” 1970, nr 8 (672), s. 2.

Film polski za granicą, „Ekran” 1972, nr 17 (785), s. 2.

Filmy polskie na festiwalach zagranicznych, „Ekran” 1972, nr 9 (777), s. 2.

Gdzie wyświetlać filmy krótkometrażowe [wypowiedź Ryszarda Zgóreckiego], „Ekran” 1971, nr 40 (756), s. 16–17.

Giż J. [skrót od J. Giżycki], *Zwariowane polowanie*, „Ekran” 1961, nr 3 (197), s. 6.

Giżycki J., *Uwaga krótki metraż*, „Ekran” 1963, nr 9 (308), s. 10–11.

Giżycki J., *Uwaga! Krótki metraż. Kontrasty*, „Ekran” 1968, nr 2 (562), s. 7.

„*Głową ma w chmurach, choć nogami stoi na ziemi*” – rozmowa o *Szyzycie, Witeziu Janoszu i Gustawie z Marcellim Jankovicsem*. Rozmawiała Julia Baló, „Ekran” 1976, nr 34 (1011), s. 22.

(H), *Prezentujemy twórców filmów animowanych*, „Ekran” 1972, nr 43 (811), s. 2.

(hey), *Nowości Studia Filmów Rysunkowych*, „Ekran” 1971, nr 6 (722), s. 2.

Iskierko A., *Konfrontacje. VIII Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych*, „Ekran” 1968, nr 25 (585), s. 9.

Iskierko A., *I Międzynarodowy Festiwal Filmów Animowanych w Zagrzebiu. Światowy popyt na animowane fraszki i facecje*. Korespondencja własna, „Ekran” 1972, nr 29 (797), s. 20–21.

J. S., *Nowości bielsko-białskiej Wytwórni Filmowej. Od stałego korespondenta*, „Ekran” 1962, nr 35 (717), s. 2.

- „Jacuś”. „Myszka i kotek” – Władysław Nehrebecki – „Pajacyk i Pikuś”, „Ekran” 1959, nr 23 (113), s. 14.
- Janikowska J., *Bołka i Lolka przygody książkowe*, „Ekran” 1975, nr 8 (933), s. 9.
- Język filmu animowanego jest uniwersalny – mówi Dusan Vukotić. Rozmawiał Grzegorz Łatuszyński, „Ekran” 1976, nr 10 (987), s. 23.
- (jp), *Bolek i Lolek. „W 80 dni dookoła świata”*, „Ekran” 1976, nr 28 (1005), s. 12–13.
- Kaiser Z., „Jacuś”. *Czy repollero dla dzieci?*, „Ekran” 1959, nr 37 (127), s. 14.
- Kołodziej J., *Animacja w izolacji*, „Ekran” 1984, nr 1 (1335), b.p.
- Korespondencja własna z Francji*, „Ekran” 1973, nr 29 (850), s. 16.
- Kossakowski A., *A zbójców było dwunastu... Przyczynki do bilansu filmu polskiego za rok 1960*, „Ekran” 1961, nr 9 (203), s. 7.
- Kossakowski A., *Co tam panie w animacji?*, „Ekran” 1987, nr 19 (1510), s. 2–3.
- Kossakowski A., *Dni filmu animowanego. Warto było pojechać do Hajnówki*, „Ekran” 1988, nr 3 (1546), s. 7.
- Kossakowski A., *Film animowany na cenzurowanym. Przedkrawkowskie spekulacje*, „Ekran” 1964, nr 14 (365), s. 3.
- Kossakowski A., *Kraków-74. Film animowany – u nas i na świecie*, „Ekran” 1974, nr 25 (898), s. 14–15.
- Kossakowski A., *O zielone światło dla filmu animowanego. Przyczynki do bilansu filmu polskiego za rok 1960*, „Ekran” 1961, nr 4 (198), s. 8–9.
- Kossakowski A., *Ogólnopolski smutek*, „Ekran” 1959, nr 34 (124), s. 11.
- Kossakowski A., *Seriomania 1964*, „Ekran” 1964, nr 39 (390), s. 3.
- Kossakowski A., *Sprawy i problemy. Robimy filmy telewizyjne*, „Ekran” 1963, nr 33 (332), s. 3.
- Kossakowski A., *Twórcy krótkiego metrażu. Jerzy Zitzman*, „Ekran” 1967, nr 38 (545), s. 4.
- Kossakowski A., *Twórcy krótkiego metrażu. Mirosław Kijowicz*, „Ekran” 1967, nr 22 (529), s. 10.
- Kossakowski A., *Twórcy małych form. Witold Giersz. Od Bielska do Miniatur*, „Ekran” 1961, nr 48 (242), s. 7.
- Kossakowski A., *Wielcy polskiego kina. Władysław Nehrebecki – nowatorski i twórczy*, „Ekran” 1986, nr 33 (1472), s. 2–3.
- Kossakowski A., *Zabawy aniołów*, „Ekran” 1965, nr 26 (429), s. 3.
- Lachur Z., *15 lat Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Animowany jubileusz*, „Ekran” 1962, nr 48 (295), s. 8–9.
- Łęski B., Miżołeński A., *Wielka przygoda Bołka i Lolka*, „Ekran” 1979, nr 6 (1140), s. 7.
- Małatyńska M., *Z wizytą w Bielsku-Białej*, „Ekran” 1967, nr 3 (510), s. 8–9.
- Markowski A., *Twórcy krótkiego metrażu. Witold Giersz*, „Ekran” 1967, nr 33 (540), s. 4.
- Marszałek M., *XIII Festiwal Filmów Animowanych Annecy 1973. „Och, och!” – to jest to! Korespondencja własna z Francji*, „Ekran” 1973, nr 29 (850), s. 16.
- Miś Coralgol zostaje kowbojem*, „Ekran” 1976, nr 36 (1013), s. 22.
- Nowicka J., *Animacja po polsku. Wydarzenia, sukcesy i codzienność*, „Ekran” 1985, nr 39 (1426), s. 2–3 i 8.
- Nowicka J., *Bieg z przeszkodami*, „Ekran” 1983, nr 28 (1310), b.p.
- Nowicka J., *Czekamy na filmy. IX Ogólnopolski Festiwal Filmów dla Dzieci i Młodzieży*, „Ekran” 1986, nr 13 (1452), s. 3 i 8.
- Nowicka J., *Fazy '85 – sukcesy i refleksje*, „Ekran” 1985, nr 34 (1421), s. 14.
- Nowicka J., *Najmłodszy nie mogą czekać*, „Ekran” 1984, nr 22 (1356), s. 2–3.
- Nowicka J., *Nie tylko Bolek i Lolek*, „Ekran” 1983, nr 22 (1304), s. 6–7.
- Nowicka J., *Ostatnia podróż Bołka i Lolka. Bolek i Lolek na Dzikim Zachodzie*, „Ekran” 1987, nr 2 (1493), s. 7.
- Nowicka J., *Przygody Błękitnego Rycerzyka. Paź królowej*, „Ekran” 1984, nr 8 (1342), s. 20–21.
- Nowicka J., *Videoprzyszłość Studia Filmów Rysunkowych*, „Ekran” 1987, nr 5 (1496), s. 16–17.
- Ochałski A., *Kraków 73. X Międzynarodowy Festiwal Filmów Krótkometrażowych. Nasz wiek xx – hasło do wynajęcia*, „Ekran” 1973, nr 26 (847), s. 20–21.
- Ochałski A., *VII Międzynarodowy Festiwal Filmów Krótkometrażowych w Krakowie. Poza dokumentem*, „Ekran” 1970, nr 26 (690), s. 10.
- Od redakcji „Jacuś”*, „Ekran” 1959, nr 19 (109), s. 13–14.
- Parfńiewicz J., *Film i tv w filatelistyce*, „Ekran” 1987, nr 28 (1519), b.p.
- Pawlas J., *Reklama filmowa*, „Ekran” 1972, nr 48 (816), s. 18–19.
- Piotr Kamler: Odżegnuję się od komputerowej przyszłości*. Notowała Maria Marszałek, „Ekran” 1973, nr 41 (862), s. 20–21.
- Płażewski J., *Gdzie wyświetlać filmy krótkometrażowe*. Wypowiedzi zanotowała Urszula Bietous, „Ekran” 1971, nr 39 (755), s. 14–16.
- Polska tajemnica*. Z Lechością Marszałkiem rozmawiali: B. Łęski, A. Miżołeński, „Ekran” 1979, nr 10 (1144), s. 12–13.
- Polski film za granicą*, „Ekran” 1972, nr 16 (784), s. 2.
- Polskie filmy za granicą*, „Ekran” 1972, nr 27 (795), s. 2.
- (pz), *Polsko-amerykańska spółka filmowa?*, „Ekran” 1987, nr 45 (1536), s. 5.
- Rozmowy przed telewizorem – mówi Eryk Lipiński*. Notował Jerzy Jachowicz, „Ekran” 1970, nr 24 (688), s. 22.
- Rutkiewicz W., *Sposób na wakacje Bołka i Lolka. Sposób na tan-tiemy*, „Ekran” 1987, nr 28 (1519), s. 6–7.
- Skwara J., *Porwanie w Tiuturlistanie. O kogucie i lisicy*, „Ekran” 1986, nr 23 (1462), b.p.
- Szachowa ballada*, „Ekran” 1960, nr 9 (151), s. 14.

- Sztuka bez gorsetu. Rozmowa ze Zdzisławem Kudtą o jugosłowiańskim filmie animowanym. Rozmawiała Alicja Iskierko, „Ekran” 1972, nr 31 (799), s. 19.
- Tronowicz H., „Marcinki” z polskiego Disneylandu. Po Ogólnopolskim Festiwalu Filmów dla Dzieci i Młodzieży w Poznaniu, „Ekran” 1977, nr 21 (1050), s. 16.
- xv-lecie Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej, „Ekran” 1962, nr 47 (294), s. 2.
- Udział Polski w międzynarodowych festiwalach, „Ekran” 1967, nr 37 (544), s. 2.
- (w), Nowości SFR Bielsko. Piracki skarb, „Ekran” 1960, nr 46 (188), s. 12.
- Walasek M., Animowane konfrontacje. Polacy i schemat, *Annecy 1965 (II). Korespondencja własna z Francji*, „Ekran” 1965, nr 30 (433), s. 8–9.
- Walasek M., *Annecy 1965. Animowane konfrontacje. Korespondencja własna*, „Ekran” 1965, nr 29 (432), s. 5.
- Wielka przygoda Bolka i Lolka. Rozmawiali Bogdan Łęski, Adam Miżołeński, „Ekran” 1979, nr 6 (1140), s. 7 i 16.
- Winiarczyk M., *Bajki polskie. Wideo Ekran*, „Ekran” 1987, nr 1 (1492), s. 27.
- Zaremba J., *Festiwal Filmów Krótkometrażowych w Krakowie. W cieniu dokumentu*, „Ekran” 1970, nr 25 (689), s. 10–11.
- Zen J. [pseudonim J. Giżyckiego], *Ali ma lwa*, „Ekran” 1960, nr 29 (171), s. 7.
- Zen J. [pseudonim J. Giżyckiego], *Cowboy Koziołek*, „Ekran” 1960, nr 34 (176), s. 11.
- Zitzman J., *Przygoda pod kamerą*, „Ekran”, 1965, nr 20 (423), s. 4–5.
- (zo), *McLaren o polskich filmach*, „Ekran” 1958, nr 48 (138), s. 12.
- (zo), *Sprzedają „na pniu”*, „Ekran” 1960, nr 11 (153), s. 13.
- zwk, *Plany, filmy i problemy studia w Bielsku*, „Ekran” 1963, nr 11 (310), s. 2.
- Film**
- (a.z.), *„Zielone światło” dla filmów animowanych*, „Film” 1955, nr 50 (367), s. 3.
- Aforyzmy Mirosława Kijowicza. Rozmawiał Bogdan Zagroba, „Film” 1975, nr 12 (112), s. 2.
- Andrzej Wajda i twórcy „Bolka i Lolka” wśród wyróżnionych za popularyzację polskiej kultury, „Film” 1976, nr 31 (1443), s. 2.
- Animacja dla dzieci. „Złoty Bazyliszek” powędrował do Bielska-Białej, „Film” 1985, nr 27 (1879), s. 2.
- Animacja dla najmłodszych. Rozmowa z Adamem Hajdukiem, zastępcą dyrektora do spraw artystycznych Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Rozmawiał Jan F. Lewandowski, „Film” 1981, nr 3 (1660), s. 10.
- Animacja jest potrzebna – mówi Lechośław Marszałek [rozmawiała Helena Wierzeńska], „Film” 1975, nr 16 (116), s. 7.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Bąbel na cenzurowanym*, „Film” 1982, nr 12 (1719), s. 5.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Bielsko, statek Polskiej Marynarki Handlowej*, „Film” 1978, nr 6 (1522), s. 16.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Motylem będę*, „Film” 1976, nr 31 (1443), s. 20.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Naj, naj, naj...*, „Film” 1989, nr 28 (288), s. 5.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Niefortunni kochankowie – drogi uciezki*, „Film” 1978, nr 31 (1547), s. 5.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Poznań lata nieparzyste*, „Film” 1975, nr 17 (117), s. 5.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Reksio, pies dla ludności*, „Film” 1976, nr 4 (156), s. 20.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Synku wróć, synku śpij*, „Film” 1978, nr 30 (1546), s. 5.
- Arcitenens, *Film krótki i okolice. Trzeba jakoś karmić latające konie*, „Film” 1980, nr 27 (1648), s. 5.
- Arcitenens, *Filmy krótkie i okolice. Głębokie pokłady mentalności*, „Film” 1979, nr 11 (1580), s. 5.
- Arcitenens, *Filmy krótkie i okolice. Komentarz do werdyktu*, „Film” 1979, nr 16 (1585), s. 17.
- Arcitenens, *Filmy krótkie i okolice. Wielki warkocz*, „Film” 1983, nr 42 (1789), s. 11.
- Arcitenens, *Kawał dobrej roboty Misia Coralgola*, „Film” 1977, nr 10 (1474), s. 8.
- Armata J., *Twórcy krótkiego metrażu. Goło i wesolo. O filmach Mariana Cholerka*, „Film” 1989, nr 19 (2079), s. 16–17.
- (AZ), *Z wizytą u realizatorów filmu „Pani Twardowska”*, „Film” 1956, nr 37 (406), s. 12.
- (B), *Make mine music*, „Film” 1946, nr 2, s. 12.
- Bajki Bolka i Lolka*, „Film” 1988, nr 5 (2013), s. 23.
- Barwne kreskówki radzieckie*, „Film” 1947, nr 22, b.p.
- Baśń radziecka na ekranie*, „Film” 1952, nr 47 (208), s. 14.
- Baśń według Żukrowskiego. Porwanie w Tiutiurlistanie*, „Film” 1985, nr 32 (1884), s. 2.
- Bawi, cieszy, uczy. Z Władysławem Zaczyńskim rozmawiał Czesław Dondziłto*, „Film” 1975, nr 22, (122), s. 3–5.
- (BD), *Poznań 73. Biennale pierwsze, festiwal trzeci*, „Film” 1973, nr 18, s. 19.
- B.D., *Krótki metraż. Potok gagów*, „Film” 1973, nr 24, s. 9.
- Bielsko-Biała zaprasza. FAZY 87*, „Film” 1987, nr 30 (1986), s. 2.
- Bolek i Lolek na Dzikim Zachodzie*, „Film” 1986, nr 49 (1953), s. 23.
- „Bolek i Lolek” najpopularniejsi w ZSRR*, „Film” 1980, nr 27 (1648), s. 2.
- „Bolek i Lolek” w TV*, „Film” 1963, nr 52 (786), s. 2.

- Bolek i Lolek wyruszają na Cypr. Spotkanie z dyr. Włodzimierzem Trzczańskim z Agencji „Poltel”. Rozmawiał Władysław Bobecki, „Film” 1984, nr 46 (1845), s. 2.
- „Bolek i Lolek” zdobywają świat, „Film” 1969, nr 35 (1082), s. 2.
- Bukowiecki L., *Pasjonujący temat filmowy. Hitler i jego klika*, „Film” 1947, nr 9–10, s. 6.
- Chude lata [Odpowiada dyrektor Stanisław Szczepanik], „Film” 1983, nr 22 (1769), s. 3–4.
- Co nowego w Bielsku-Białej, „Film” 1969, nr 2 (1049), s. 2.
- Co nowego w krótkim metrażu? Tygrys, „Film” 1957, nr 38 (747), s. 3.
- Co ujrzemy na ekranie?, „Film” 1954, nr 23 (288), s. 10.
- Co słychać w Bielsku?, „Film” 1953, nr 39 (252), b.p.
- Czy Bolek i Lolek pojedą do Los Angeles? Rozmowa z Adamem Hajdukiem, redaktorem Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej. Rozmawiał Bogdan Zagroba, „Film” 1983, nr 6 (1753) s. 2.
- Dagmar L., *Bratři v triku*, „Film” 1948, nr 16 (48), s. 5.
- Dla dzieci. Przygody Błękitnego Rycerzyka, „Film” 1982, nr 39 (1746), s. 2.
- Dolińska E., *Błękit zwycięża. Przygody Błękitnego Rycerzyka*, „Film” 1984, nr 10 (1809), s. 8–9.
- Drozdowski B., *XIII Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych w Krakowie. B.Z.*, „Film” 1973, nr 20, s. 9 i 19.
- Drozdowski B., *Pociąg pośpieszny z Poznania do Łodzi*, „Film” 1977, nr 20 (1484), s. 16–17.
- Dusan Vukotić – ten, który zdobył Oscara za film rysunkowy, „Film” 1962, nr 28–29 (710–711), s. 13.
- Dzieci polskie czekają na polskie bajki na ekranie, „Film” 1951, nr 23 (132), s. 2.
- E.S-W, *Marzenie krawca*, „Film” 1967, nr 29–30 (971–972), s. 7.
- E.S-W, *Spotkania i rozmówki. Na festiwalu w Teheranie*, „Film” 1967, nr 48 (990), s. 2.
- (esw), *Migawki z planu. Dla dzieci – nie na marginesie*, „Film” 1966, nr 28 (918), s. 2.
- (esw), *„Niebieska kula”*, „Film” 1968, nr 22 (1017), s. 2.
- (esw), *W Studio Filmów Rysunkowych. „Bolek i Lolek” – w świat*, „Film” 1967, nr 10 (952), s. 2.
- I Festiwal Filmów dla dzieci i młodzieży w Poznaniu, „Film” 1969, nr 8 (1055), s. 2.
- IV Festiwal Filmów dla Dzieci i Młodzieży, „Film” 1975, nr 16 (116), s. 2.
- Festiwal Krakowski: VIII Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych, „Film” 1968, nr 21 (1016), s. 2.
- Festiwal, przeglądy, „Film” 1959, nr 40 (565), s. 2.
- Festiwal, przeglądy, „Film” 1970, nr 27 (1126), s. 2.
- Film animowany. Dlaczego rozczarowuje?, „Film” 1971, nr 7 (1158), s. 10–11.
- Film animowany na nowych torach, „Film” 1956, nr 2 (371), s. 2.
- Filmowcy z Bielska-Białej wyróżnieni w konkursie „DEFY”, „Film” 1975, nr 45 (93), s. 2.
- Film krótki i okolice. Domy snu, „Film” 1982, nr 40 (1747), s. 3–5, 12–14.
- Film polski na świecie, „Film” 1971, nr 37 (1188), s. 2.
- Film polski na świecie, „Film” 1972, nr 18 (1221), s. 2.
- Film polski na świecie, „Film” 1972, nr 32 (1239), s. 2.
- Film polski na świecie, „Film” 1972, nr 45 (1248), s. 2.
- Gadomski Z., *Z historii radzieckiego filmu rysunkowego*, „Film” 1953, nr 51/52 (264/265), s. 5.
- Giersz W., *Na początku była SPFR*, „Film” 1969, nr 25 (1072), s. 6–7.
- Giż., *Co nowego w krótkim metrażu? Zabawa w kotka i myszkę*, „Film” 1959, nr 1 (526), s. 4.
- Giż J. [skrót od J. Giżycki], *Co nowego w krótkim metrażu? Ze-psuta „Lokomotywa”*, „Film” 1958, nr 21 (494), s. 4.
- Giż J. [skrót od J. Giżycki], *Koziołeczek wysoko skoczył*, „Film” 1954, nr 33 (298), s. 13.
- Giżycki J., *Świat bez przyrody*, „Film”, 1973, nr 73, s. 13.
- Górnicka R., *Trop wiedzy w kółko. Och! Pampalini!!!*, „Film” 1989, nr 8 (2068), s. 9.
- Grand Prix dla „Kurortu”, „Film” 1983, nr 48 (1795), s. 2.
- Guze J., *Bronię Disneya. Alicja w krainie czarów*, „Film” 1961, nr 32 (661), s. 4.
- H. J., *Nowe filmy dla dzieci*, „Film” 1954, nr 2 (267), s. 5.
- Hanna-Barbera przedstawia – cz. I, „Film” 1989, nr 41 (2101), s. 23.
- Hanna-Barbera przedstawia – cz. II, „Film” 1989, nr 42 (2102), s. 23.
- Hanna-Barbera przedstawia – cz. III, „Film” 1989, nr 42 (2102), s. 23.
- Hanna-Barbera przedstawia – cz. V, „Film” 1989, nr 45 (2105), s. 23.
- Helberg E., *W sprawie bajek*, „Film” 1952, nr 49 (210), s. 10.
- Idziemy do kina, „Film” 1959, nr 21 (546), s. 3.
- Idziemy do kina, „Film” 1959, nr 24 (549), s. 3.
- Idziemy do kina, „Film” 1961, nr 35 (664), s. 15.
- Idziemy do kina, „Film” 1966, nr 42 (932), s. 15.
- Idziemy do kina, „Film” 1967, nr 25 (967), s. 15.
- Idziemy do kina, „Film” 1967, nr 38 (980), s. 15.
- Idziemy do kina, „Film” 1967, nr 43 (985), s. 15.
- Jak H., *Film rysunkowy robiony po amatorsku*, „Film” 1955, nr 25 (342), s. 11.
- Janicka B., *XXIII Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych w Krakowie. Objazd*, „Film” 1983, nr 25 (1772), s. 3–5.
- Janicki S., *Festiwal polsko-francuski. Od specjalnego wystannika z Mannheim*, „Film” 1959, nr 26 (551), s. 6–7.
- Janicki S., *Jak wyjść z impasu?*, „Film” 1964, nr 49 (835), s. 10–11.
- Jask, *Po festiwalu w Poznaniu*, „Film” 1969, nr 12 (1059), s. 2.
- Jask., *Sukces Kijowicza*, „Film” 1965, nr 42 (880), s. 14.
- Jerzy Zen [pseudonim J. Giżyckiego], *Nowe filmy polskie dla najmłodszego widza*, „Film” 1953, nr 8 (221), s. 11.

- Jerzy Zen [pseudonim J. Giżyckiego], *Parę uwag o filmach animowanych*, „Film” 1957, nr 46 (467), s. 5.
- Jeszcz o bajce, „Film” 1953, nr 10 (223), s. 14.
- (j.d.), *Kulisy Pikusowych przygód. Co dzieje się w Studiu Filmów Rysunkowych w Bielsku?*, „Film” 1960, nr 13 (590), s. 10.
- J.S., *Nowe filmy rysunkowe studia w Bielsku-Białej*, „Film” 1962, nr 15 (697), s. 3.
- K. P., *Filmy dla najmłodszych widzów*, „Film” 1952, nr 25 (186), s. 8–9.
- Kino skrótu myślowego* [mówią: Tadeusz Lubowski i Adam Hajduk], „Film” 1976, nr 30 (182), s. 8–9.
- Ki-Mir, *Europejski konkurent Walta Disney’a*, „Film” 1948, nr 2 (34), s. 10.
- Koblewska-Wróbłowa J., *Do małych, mniejszych i najmniejszych. Korespondencja z Czechosłowacji*, „Film” 1965, nr 21 (859), s. 11.
- Kołodzyński A., *Kompleks odrzucenia*, „Film” 1986, nr 21 (1925), s. 3–5.
- Kossakowski A., *Dziecko – nasz partner*, „Film” 1986, nr 12 (1916), s. 6–7.
- Kossakowski A., *O filmach Zdzistawa Kudły. Gorycz i żart*, „Film” 1978, nr 31 (1547), s. 10–11 i 22.
- Kossakowski A., *Pieśń o braterstwie. Porwanie w Tiutiurlistanie*, „Film” 1986, nr 28 (1932), s. 9.
- Kow T. [skrót od T. Kowalski], *Co nowego w krótkim metrażu? Czapek w polskiej kreskówce*, „Film” 1958, nr 6 (479), s. 4.
- Kow T. [skrót od T. Kowalski], *Co nowego w krótkim metrażu? Nowe propozycje formalne*, „Film” 1958, nr 12 (485), s. 4.
- Kowalski T., *Co nowego w krótkim metrażu? Film bez scenariusza*, „Film” 1960, nr 23 (600), s. 5.
- Kowalski T., *Co nowego w krótkim metrażu? Nie wstydzmy się rozrywki*, „Film” 1960, nr 31 (608), s. 6.
- Kowalski T., *Dobre chęci – wyniki przeciętne*, „Film” 1965, nr 24 (862), s. 7 i 10.
- Kowalski T., *O radzieckich filmach rysunkowych. Adresat: dziecko*, „Film” 1950, nr 6 (86), s. 7.
- Kowalski T., *Wielka sztuka małych form. O czeskich filmach kukielkowych i rysunkowych*, „Film” 1950, nr 9 (89), s. 8–9.
- Koziołek Matolek contra Krwawy Joe*, „Film” 1959, nr 2 (527), s. 2.
- Kreutzinger K., *Wielki worek dobrych życzeń*, „Film” 1981, nr 23 (1680), s. 16–17.
- Krótki metraż*, „Film” 1971, nr 6 (1157), s. 2.
- Krótki metraż*, „Film” 1971, nr 50 (1201), s. 2.
- Krótki metraż*, „Film” 1971, nr 51–52 (1202–1203), s. 2.
- Krótki metraż na start*, „Film” 1970, nr 40 (147), b.p.
- Krótko*, „Film” 1983, 48 (1795), s. 2.
- Książki o Bolku i Lolku*, „Film” 1974, nr 4 (72), s. 2.
- Rubach L., *Własny styl pracy – dewiza filmu czechosłowackiego*, „Film” 1948, nr 2 (34), s. 8.
- Kukietki Zitzmana*, „Film” 1982, nr 39 (1746), s. 2.
- L. R., *Notatnik recenzenta. Konik Garbusek*, „Film” 1949, nr 2 (58), s. 6.
- Labirynt. Rozmowa z Janem Lenicą*. Rozmawiał Bogdan Zagroba, „Film” 1977, nr 9 (1437), s. 16–17.
- LEN., *Na właściwej drodze*, „Film” 1949, nr 11 (67), s. 10.
- Ludzie, którzy chcą wrócić do Meliësa* [z Walerianem Borowczykiem i Janem Lenicą rozmawiał T. Kowalski], „Film” 1957, nr 51 (472), s. 8.
- Łatwo, tanio i bez spieć. Rozmawiamy z wybitnym twórcą polskiej animacji, reżyserem warszawskiego Studia Miniatur Filmowych Witoldem Gierszem*. Rozmawiała Elżbieta Dolińska, „Film” 1981, nr 11 (1668), s. 10–11.
- Michałek B., *Jeszcze o filmach animowanych*, „Film” 1964, nr 51–52 (837–838), s. 7.
- Mietycka K., *Podróże Guliwera uszczuplone do połowy*, „Film” 1949, nr 7 (63), s. 8.
- „Miniatury”. Czy nadal serie?* (2) [z Jerzym Świerczyńskim rozmawiała E. Smoleń-Wasilewska], „Film” 1965, nr 39 (877), s. 6–7.
- xix Międzynarodowy Festiwal Filmów Krótkometrażowych w Krakowie. Złoty Smok został w kraju*, „Film” 1982, nr 13 (1720), s. 2.
- Miodek M., *Koniec monopolu?*, „Film” 1988, nr 18 (2026), s. 16–17.
- Miodek M., *Żegnajcie chłopak. Sposób na wakacje Bolka i Lolka*, „Film” 1987, nr 29 (1985), s. 9.
- (mp), *Film wycinankowy Raczyńskiego*, „Film” 1956, nr 47 (416), s. 3.
- Na V Ogólnopolskim Festiwalu Filmów Krótkometrażowych*, „Film” 1965, nr 24 (862), s. 2.
- Nad czym pracują twórcy filmów rysunkowych*, „Film” 1958, nr 7 (480), s. 3.
- Nagroda i dyplom w Teheranie*, „Film” 1968, nr 52 (1047), s. 2.
- Nagroda w La Plata*, „Film” 1968, nr 47 (1042), s. 2.
- Nagrody*, „Film” 1967, nr 36 (978), s. 2.
- Nagrody II Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Krótkometrażowych*, „Film” 1962, nr 28–29 (710–711), s. 2.
- Nagrody VII Ogólnopolskiego FFK w Krakowie. Grand Prix: „Dzień dobry dzieci” i „Koiń”*, „Film” 1967, nr 25 (967), s. 2.
- Nagrody VIII Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Krótkometrażowych. Grand Prix dla „Roku Franka W”*, „Film” 1968, nr 24 (1019), s. 2.
- Nagrody za twórczość filmową*, „Film” 1969, nr 30 (1077), s. 2.
- Nasza ankieta. Jakie tematy chcemy oglądać na ekranie?*, „Film” 1947, nr 11, s. 4.
- Nasz obiekt*, „Film” 1946, nr 7, s. 2.
- Nehrebecki*, „Film” 1978, nr 3–4 (1572–1573), s. 2.
- Nie wstydzę się komercji. Rozmowa z Aleksandrem Sroczyńskim*. Rozmawiała Monika Wysogład, „Film” 1984, nr 16 (1815), s. 6–7.
- Nowa seria telewizyjna w Bielsku-Białej*, „Film” 1969, nr 49 (1093), s. 2.

- Nowe perspektywy – nowe szanse. Notowała Elżbieta Królikowska, „Film” 1980, nr 14 (1635), s. 2.
- Nowe prace doktorskie, „Film” 1973, nr 15, s. 2.
- Nowy polski film rysunkowy, „Film” 1951, nr 9 (118), s. 2.
- O wiecznie aktualnej sprawie, „Film” 1953, nr 51/52 (264/265), s. 22.
- Od rysunków jaskiniowych do „Fantazji” Disney’a, „Film” 1947, nr 9–10, s. 16–19.
- Od 1 stycznia Zjednoczenie Rozpowszechniania Filmów, „Film” 1976, nr 1 (153), s. 2.
- Oleksiewicz M., *Bolek i Lolek zamiast Myszki Mickey. Korespondencja własna z Francji*, „Film” 1978, nr 19 (1535), s. 16–17.
- Oleksiewicz M., *Film bez aktorów, czyli spotkania z abstrakcją*, „Film” 1956, nr 38 (407), s. 14.
- Oleksiewicz M., Smoleń-Wasilewska E., *Migawki krakowskie. Po rozdaniu Lajkoników*, „Film” 1965, nr 25 (863), s. 6–7.
- 80 minut z *Bolkiem i Lolkiem*, „Film” 1974, nr 5 (53), s. 2.
- Peltz J., *W konkursie „Złotego trzewiczka”. Od naszego specjalnego wystannika z csrs*, „Film” 1967, nr 24 (966), s. 12.
- Pierwsi laureaci Nagrody imienia Władysława Nehrebeckiego, „Film” 1979, nr 15 (1584), s. 2.
- Pijanowski L., *Filmy które ożywają...*, „Film” 1962, nr 23 (705), s. 6–7.
- Pijanowski L., *Traktat o pozytywnej pracy Studia Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej*, „Film” 1963, nr 3 (748), s. 10–11.
- Pitera Z., *Profesor Filutek*, „Film” 1956, nr 23 (392), s. 11.
- Pitera Z., *Walka o film realizmu socjalistycznego. Zjazd filmowy w Wiśle*, „Film” 1949, nr 22 (78), s. 8–9.
- Pod egidą PKOl. *Bolek i Lolek na olimpijskich arenach*, „Film” 1983, nr 1 (1748), s. 2.
- Po festiwalu filmów morskich, „Film” 1969, nr 38 (1085), s. 2.
- Polka kreskówka wchodzi na ekran, „Film” 1950, 27 (107), s. 2.
- Polka w międzynarodowych festiwalach, „Film” 1959, nr 29 (554), s. 2.
- Poskramiacze dzikich rysunków [skrót artykułu Ranko Muniticia], „Film” 1975, nr 35 (135), s. 20–21.
- Powrót romantycznego elfa. *Spotkanie z Lechołstawem Marszałkiem* [rozmawiał: B. Zagroba], „Film” 1983, nr 5 (1752), s. 2.
- Profesor Filutek zostaje aktorem, „Film” 1955, nr 22 (339), s. 12.
- Projekty i realizacje. *Krótki metraż*, „Film” 1971, nr 25 (1176), s. 2.
- Przegląd polskich filmów animowanych, „Film” 1961, nr 2 (631), s. 2.
- Przygody Pinokia [rysunki: Studio Walta Disney’a; tekst: J. Rojewski], „Film” 1946, nr 3, s. 16.
- Redakcja, *Po VIII Plenum*, „Film” 1967, nr 23 (965), s. 6.
- Rozmowa z Jerzym Zitzmanem. *Dlaczego lalki?* [rozmawiała K. Garbień], „Film” 1965, nr 49 (887), s. 7.
- Rubach L., *Bajka o rybaku i rybce i inne filmy rysunkowe*, „Film” 1951, nr 50 (159), s. 6.
- Rysunkowe bajki na ekranie, „Film” 1952, nr 49 (210), s. 14.
- Schönborn J., *Obfitość, czy kłęska urodzaju*, „Film” 1979, nr 38 (1607), s. 3–5.
- „Scyzoryk” nagrodzony w *Mar del Plata*, „Film” 1962, nr 16 (698), s. 2.
- SE-MA-FOR. *Czy nadal serie?* (3) [z Ryszardem Brudzyńskim rozmawiała K. Garbień], „Film” 1965, nr 39 (877), s. 10.
- ski, *Spotkania i rozmówki. Z Władysławem Nehrebeckim*, „Film” 1969, nr 12 (1059), s. 2.
- Składam się jakby z trzech ludzi. *Mówi Mirosław Kijowicz* [rozmawiała E. Smoleń-Wasilewska], „Film” 1965, nr 46 (884), s. 10.
- Skwara J., *Kraków 69. IX Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych*, „Film” 1969, nr 26 (1073), s. 6–7.
- Skwara J., *Powrót filozoficznej powiastki*, „Film” 1976, nr 19 (171), s. 16–17.
- Skwara J., *Poznań 75. Stagnacja i nowe poszukiwania*, „Ekran” 1975, nr 19 (944), b.p.
- Skwara J., *Wielka podróż Bolka i Lolka*, „Film” 1977, nr 40 (1504), s. 9.
- Smoleń-Wasilewska E., *Minął rok. Studio Filmów Rysunkowych*, „Film” 1967, nr 20 (962), s. 7.
- Smoleń-Wasilewska E., *Na mój gust... Po VIII Ogólnopolskim Festiwalu Filmów Krótkometrażowych*, „Film” 1968, nr 24 (1019), s. 11.
- Sobański O., *Annecy 73. Co dziś modne?*, „Film” 1973, nr 22, s. 8–9.
- Spotkania i rozmówki. *Bielsko – 1963* [z W. Nehrebeckim rozmawiała E.S.W.], „Film” 1963, nr 1 (746), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Jerzy Zitzman – reżyser* [rozmawiała: E. S-W], „Film” 1967, nr 23 (965), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Nowości Studia Filmów Rysunkowych*, [z Leszkiem Mechem rozmawiała E. S-W], „Film” 1967, nr 19 (961), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *O dodatkach filmowych – stów kilka*, „Film” 1959, nr 30 (555), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *O festiwalu w Poznaniu* [z Adamem Kuliem rozmawiał: ski], „Film” 1969, nr 9 (1056), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Ponad 20 lat* [z Leszkiem Mechem rozmawiała: E. S-W], „Film” 1968, nr 50–51 (1045–1046), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Reż. Lechołstaw Marszałek* [rozmawiała: E. S-W], „Film” 1968, nr 52 (1047), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Reż. Mirosław Kijowicz* [rozmawiała: E. S-W], „Film” 1967, nr 29–30 (971–972), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Z Lechołstawem Marszałkiem* [rozmawiał: ski], „Film” 1969, nr 43 (1090), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Z Mirosławem Kijowiczem* [rozmawiał: ski], „Film” 1969, nr 4 (1051), s. 2.
- Spotkania i rozmówki. *Z Witoldem Gierszem* [rozmawiał: ski], „Film” 1969, nr 39 (1086), s. 2.
- Spotkanie w *Bielsku-Białej. 40 lat SFR*, „Film” 1987, nr 47 (2003), s. 2.
- Studio Filmów Rysunkowych. *Czy nadal serie?* (1) [z Jerzym Schönbornem rozmawiał S. Janicki], „Film” 1965, nr 38 (876), s. 7.

- Studio Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej*, „Film” 1964, nr 2 (788), s. 2.
- Świeżyński W., *W stronę kreacji*, „Film” 1985, nr 49 (1901), s. 3–4.
- Tajemnica starego zamku. Tata Filutka tworzy film. Rozmowy ze Zbigniewem Lengrenem* [z Z. Lengrenem rozmawia J. Giżycki], „Film” 1956, nr 25 (394), s. 8–9.
- Telex*, „Film” 1973, nr 22, s. 2.
- Tematy dnia. O dzieciach i dla dzieci*, [Z Lechostawem Marszałkiem rozmawiał: ski], „Film” 1971, nr 11 (1162), s. 2.
- TKW [pseudonim T. Kowalskiego], *Chodzi o zabawę*, „Film” 1959, nr 23 (548), s. 5.
- (TKW) [pseudonim T. Kowalskiego], *Co nowego w krótkim metrażu? Interesujący film warszawskich grafików*, „Film” 1957, nr 21 (442), s. 2.
- TKW [pseudonim T. Kowalskiego], *Co nowego w krótkim metrażu? Wycinanka z przypadku*, „Film” 1959, nr 24 (549), s. 7.
- TKW [pseudonim T. Kowalskiego], *Co nowego w krótkim metrażu? Zwycięstwo tempa i dowcipu*, „Film” 1959, nr 33 (558), s. 4.
- Tłuste czy chude lata animacji? Rozmowa z Mirosławem Kijowiczem wiceprzewodniczącym Stowarzyszenia Filmowców Polskich, przewodniczącym Sekcji Animacji SFP. Rozmawiał Bogdan Zagroba*, „Film” 1977, nr 17 (1481), s. 14–15.
- Toeplitz J., *Powojenny rozkwit filmu czeskiego*, „Film” 1947, nr 15, s. 8–9.
- Tropami współprodukcji. Rozmowa z Jerzym Świerczyńskim*.
Notowała Elżbieta Królikowska, „Film” 1980, nr 15 (1636), s. 2.
- Tydzień w filmie*, „Film” 1972, nr 8 (1211), s. 2.
- Upominek noworoczny dla dzieci od Centrali Wynajmu Filmów*, „Film” 1956, nr 2 (371), s. 3.
- W bielskim studio. Mały ogródnicz*, „Film” 1982, nr 40 (1747), s. 2.
- W Bielsku-Białej. „FAZY 83” zapraszają*, „Film” 1983, nr 35 (1782), s. 2.
- W Bielsku-Białej. I Biennale Filmu Animowanego „FAZY '89”*, „Film” 1989, nr 36 (2096), s. 2.
- W kinach. Przygody Błękitnego Rycerzyka*, „Film” 1984, nr 8 (1805), s. 23. (1752), s. 2.
- W Krakowie: VII Ogólnopolski Festiwal Filmów Krótkometrażowych – rozpoczęty*, „Film” 1967, nr 23 (965), s. 2.
- W Mar del Plata – nagroda dla filmu polskiego*, „Film” 1960, nr 16 (593), s. 2.
- W sprawie konkursu na projekt scenariusza filmu rysunkowego i kukielkowego*, „Film” 1953, nr 6 (219), s. 5–6.
- Warunek: dobra taśma. Rozmowa z Wiesławem Ziębą*. Rozmawiał Bogdan Zagroba, „Film” 1984, nr 14 (1866), s. 2.
- Wasz Arcitenens, Film krótki i okolice. Pierwsza cnota kinematograficzna*, „Film” 1977, nr 41 (1505), s. 17.
- We Włoszech. „Rycerzyk” zwycięża*, „Film” 1983, nr 38 (1785), s. 2.
- Wielka podróż*. Notowała: E. D., „Film” 1976, nr 28 (180), s. 2.
- Witz I., *Twórca pozornych arcydzieł*, „Film” 1961, nr 26 (655), s. 4–5.
- Wydarzenia*, „Film” 1973, nr 2, s. 2.
- Wyniki IV Przeglądu Filmów Animowanych i Dziecięcych w Poznaniu*, „Film” 1966, nr 51–52 (941–942), s. 2.
- (Z), *Lengren bez Filutka*, „Film” 1957, nr 24 (445), s. 2.
- Z.P., *Filmy, o których się mówi. Żółta tódz podwodna*, „Film” 1968, nr 38 (1033), s. 3.
- (Z. S.), *Konik Garbusek. Rysunkowy film radziecki w kolorach*, „Film” 1948, nr 15 (47), s. 7.
- Z warsztatu produkcyjnego filmów animowanych*, „Film” 1956, nr 3 (372), s. 3.
- Zagroba B., *Film amatorski. Twórcza zabawa czy sukcesy*, „Film” 1977, nr 29 (1493), s. 16–17.
- Zagroba B., *Są i takie dzieci?* „Film” 1985, nr 41 (1893), s. 9.
- Zagroba B., *Witaj słoni*, „Film” 1979, nr 16 (1685), s. 9.
- Ze świata filmu animowanego*, „Film” 1956, nr 23 (392), s. 3.
- ZEN., *Zespoły filmów rysunkowych pracują*, „Film” 1951, nr 16 (125), s. 8–9.
- Zen. J. [pseudonim J. Giżyckiego], *Co nowego w krótkim metrażu? Dzieci idźcie do zoo*, „Film” 1959, nr 13 (538), s. 5.
- Zen. J. [pseudonim J. Giżyckiego], *Trzy kreskówki*, „Film” 1954, nr 26 (291), s. 8.
- Żórawski K., *Dreptanie w miejscu*, „Film” 1970, nr 20 (1119), s. 6–7.

Filmowy Serwis Prasowy

- (bs), *Bolek i Lolek na Dzikim Zachodzie*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1986, nr 610, s. 3.
- (ep), *Pan nie wie, kim ja jestem*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1970, nr 24 (232), s. 67.
- (ep), *Podnoszenie ciężarów*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1970, nr 18 (226), s. 78–79.
- Głosy, opinie, refleksje* [wypowiedź E. Muszki – kierownika Wydziału Programowego Filmów Krótkometrażowych NZK], „Filmowy Serwis Prasowy”. Festiwal Filmów Krótkometrażowych nr 3, Kraków 1967, s. 17–18.
- (hg), *Ekspozycja filmów krótkometrażowych w II kwartale 1965*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1965, nr 16 (104), s. 83.
- Kronika wydarzeń*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1969, nr 23 (207), s. 2–4.
- Kronika wydarzeń*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1970, nr 21 (229), s. 1–4.
- Lakatos I., w: *Filmowy Serwis Prasowy. II MFF Krótkometrażowych*, Kraków 1965, nr 5, b.p.
- (mp), *Filmy skierowane do rozpowszechniania – kwiecień*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1969, nr 6 (190), s. 5.
- Nagrody Ministra Kultury i Sztuki*, „Filmowy Serwis Prasowy” 1969, nr 16 (200), s. 57.
- Organizacja kinematografii w Polsce*, „Filmowy Serwis Prasowy”.
Wydanie specjalne – Dni Filmu Polskiego, 1.09.1962, s. 13.

Stanojewić S., w: *Filmowy Serwis Prasowy. II MFF Krótkometrażowych*, Kraków 1965, nr 5, b.p.

Studio Filmów Rysunkowych w cyfrach, „Filmowy Serwis Prasowy”. Festiwal Filmów Krótkometrażowych, Kraków 1966, s. 8–9.

(W.K.), *Eksport polskich filmów krótkometrażowych w 1963 r.*, „Filmowy Serwis Prasowy”. Wydanie specjalne nr 4 – Polski film krótkometrażowy, 1964, s. 43–45.

Foto. Magazyn Fotograficzny

Stradomski W., *Fazy 75, czyli bielskie konfrontacje plastyczno-filmowe*, „Foto. Magazyn Fotograficzny”, 1975, nr 8 (8), s. 252.

Gazeta Wyborcza

Furtak E., *Bolek i Lolek nie mogą walczyć o prawa gejów*, „Gazeta Wyborcza” (wyd. Katowice) 2008, nr 55.

Głos Koszaliński

Nel J., *Pani Twardowska i Profesor Filutek wkroczą na ekran*, „Głos Tygodnia” [dodatek społeczno-kulturalny „Głosu Koszalińskiego”], 1955, nr 13 (118).

Głos Pracy

Lorens J., *Bolek, Lolek i inni*, „Głos pracy” z dn. 6.01.1973

Głos Robotniczy

O.F.R., „Głos Robotniczy” z dn. 26.11.1954.

Głos Ziemi Cieszyńskiej

Lach-Rosochowa J., *Pomiędzy jednym a drugim uśmiechem*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej” z dn. 3.12.1975.

Kalendarz Beskidzki

Mech L., *Czarodzieje filmowych baśni*, „Kalendarz Beskidzki” 1968, s. 81–84.

Okuljar Z.M., *Film rysunkowy*, „Kalendarz Beskidzki” 1963, s. 203–207.

Leszczyński J., *Ezop celuloidowej taśmy*, „Kalendarz Beskidzki” 1987, s. 135–138.

Woźny M., *Studio Filmów Rysunkowych – 45 lat*, „Kalendarz Beskidzki” 1994, s. 127–130.

Kino

Chłopecki A., *Penderecki i film*, „Kino” 1974, nr 12, s. 25–30.

Czy literatura przychodzi nam w sukurs? [z Lechosławem Marszałkiem i Władysławem Nehrebeckim rozmawia J. Giżycki], „Kino” 1969, nr 5, s. 50–53.

L.B. [Leon Brun], *Polski film rysunkowy powstaje na Śląsku*, „Kino” 1932, nr 46, s. 8–9.

Giżycki M., *Polski film animowany po wojnie*, „Kino” 1978, nr 5, s. 39–40.

Giżycki J., *Wnioski z dyskusji. Film animowany i małe formy filmowe*, „Kino” 1970, nr 7, s. 40.

Pijanowski L., *Dwadzieścia pięć lat polskiego filmu krótkometrażowego*, „Kino” 1970, nr 7, s. 50–55.

Zajiček E., *Ci wspaniali filmowcy ze swymi reorganizacjami*, „Kino” 1974, nr 5, s. 25–31.

Żórawski K., *Sztuka i pieniądze*, „Kino” 1971, nr 50 (1201), s. 10–11. *Sztuka w czasach dyktatury sprzedawców. Rozmowa ze Zdzisławem Kudtą – przewodniczącym jury VIII OFAF-y*, „Kino” 2003, nr 2, s. 62–63.

Kronika

Nagroda Ministra Kultury i Sztuki I stopnia. O Reksiu i filmie animowanym – mówi Lechosław Marszałek [rozmawiał: Jarosław Jesionka], „Kronika” 1983, nr 7 (333).

Otoczyk A., *Bolek i Lolek na wokandzie*, „Kronika” 1986, nr 35 (517).

Prawdziwe pałace z marzeń. Rozmowa z Lechosławem Marszałkiem, twórcą filmów dla dzieci, „Kronika” 1986, nr 41 (523).

Uśmiech największą nagrodą [rozmawiał J. Cieszkowski], „Kronika” 1986, nr 24 (506).

Kronika Beskidzka

Basilides W., *Artystyczny sukces Bielska. Wywiad z autorem*, „Kronika Beskidzka” 1959, nr 43 (151).

Basilides W., *Nowa wystawa prac malarskich*, „Kronika Beskidzka” 1958, nr 5 (60).

Basilides W., *O kulturze bielskiej dobrze i źle. Sprawa przefiltrowana*, „Kronika Beskidzka” 1957, nr 24.

Dutkiewicz L., *Od Karłowych Varów...*, „Kronika Beskidzka” 1960, nr 32 (194).

Dokonania, plany porównania. Mamy się czym pochwalić, „Kronika Beskidzka” 2021, nr 5 (3339).

(ek), *Po wybudowaniu pawilonu graficznego 20 filmów rocznie*, „Kronika Beskidzka” 1961, nr 5 (219).

(ek), *„Prowincjonalny Kopciuszek” zdobywa rozgłos*, „Kronika Beskidzka” 1959, nr 44 (152).

(EK), *9 filmów SFR na ostatniej projekcji „Kogucika”*, „Kronika Beskidzka” 1961, nr 48 (262).

Jarosz K., *Draka wokół SFR. Proste pytania, dziwne odpowiedzi*, „Kronika Beskidzka” 2021, nr 5 (3339).

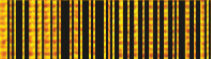
Kalejdoskop kulturalny. Nowe szaty Studia Filmów Rysunkowych, „Kronika Beskidzka” 1961, nr 15 (229).

„Kronika” rozmawia z dyrektorem SFR mgr Tadeuszem Lubowskim. Przyszłość Studia Filmów Rysunkowych w możliwościach jego rozbudowy. Rozmawiał H. Urbańczyk, „Kronika Beskidzka” 1976, nr 10 (1006).

- (mk), *Dyrektor tajemniczy jak szpieg z Krainy Deszczowców (cd.)*. „Polityczna nominacja w atmosferze skandalu”, „Kronika Beskidzka” 2021, nr 5 (3339).
- Nowe filmy dziecięte plastyków bielskich, „Kronika Beskidzka” 1958, nr 18.
- Obiekt kulturalny budowany w ślamazarnym tempie. Perypetie sali projekcyjnej „Filmu Rysunkowego”, „Kronika Beskidzka” 1958, nr 26 (81).
- Odznaczenie reżysera Wł. Nehrebeckiego, „Kronika Beskidzka” 1960 nr 23 (184).
- Pytrus N., *Bajki dla dzieci do lat 100*, „Kronika Beskidzka” 1960, nr 40 (202).
- Świąteczny prezent filmowców, „Kronika Beskidzka” 1959, nr 13. (tad), *Co zobaczymy w Pawilonie Plastyków?*, „Kronika Beskidzka” 1960, nr 33 (195).
- (tad), *Kalejdoskop kulturalny. Film rysunkowy pod rodzinną „strzechą”*, „Kronika Beskidzka” 1961, nr 13 (227).
- Wieczorkiewicz W., *Filmowcy malują*, „Kronika Beskidzka” 1958, nr 51 (106).
- Zespół Studia Filmów Rysunkowych, *Epitaphium*, „Kronika Beskidzka” 1961, nr 44 (258).
- Kultura Popularna**
- Sitarski P., *Bolek i Lolek. Od widowni dziecięcej, do systemu rywkowego. Rekonesans badawczy*, „Kultura popularna” 2018, nr 3 (57), s. 60–73.
- Kurier Polski**
- Bolek, Lolek i Władysław Nehrebecki. Kawalerowie orderu uśmiechu* [z Władysławem Nehrebeckim rozmawiała A. Dziembaj-Piasta], „Kurier Polski” z dn. 23.12.1972.
- Kwartalnik Filmowy**
- Diariusz polskiego filmu animowanego (1917–1981)*, opr. M. Giżycki, w: „Kwartalnik Filmowy” 1997, nr 19–20, s. 21–44.
- Dreyer R., *Oberhausen 1960*, „Kwartalnik Filmowy” 1960, nr 2 (38), s. 35 i 44.
- Gawrak Z., *Wychowanie a wulgarny dydaktyzm w filmie*, „Kwartalnik Filmowy” 1955, nr 1 (17), s. 3–20.
- Giżyccy I. i J., *Diariusz kinematografii polskiej za 1957 r.*, „Kwartalnik Filmowy” 1958, nr 1 (29), s. 81.
- Giżyccy I. i J., *Diariusz kinematografii polskiej za 1958 rok*, „Kwartalnik Filmowy” 1959, nr 2 (34), s. 75.
- Giżycki M., *Kalendarium życia i twórczości Zenona Wasilewskiego*, „Kwartalnik Filmowy” 2020, nr 112, s. 181–194.
- Hendrykowski M., *Polska szkoła filmowa jako formacja artystyczna*, „Kwartalnik Filmowy” 1997, nr 14, s. 124.
- Kossakowski A., *Polski film animowany. Próba oceny dorobku dwudziestolecia*, „Kwartalnik Filmowy” 1964, nr 4 (56), s. 3.
- Kronika animacji polskiej (1982–1997)*, opr. B. Kosińska-Krippner, „Kwartalnik Filmowy” 1997, nr 19–20, s. 45–53.
- Merz I., *viii Międzynarodowy Festiwal Filmowy w Karlovyh Varach*, „Kwartalnik Filmowy” 1954, nr 3–4 (15–16), s. 138–158.
- Misiak A., *Cenzura filmowa po zjeździe w Wiśle*, „Kwartalnik Filmowy” 2003, nr 43 (103), s. 93–102.
- Mróz M., *Wojenne losy „polskiego Disneya”*, „Kwartalnik Filmowy” 2017, nr 99, s. 196–206.
- „Kwartalnik Filmowy” 1964, nr 4 (56) [cały numer poświęcony animacji].
- „Kwartalnik Filmowy” 1997, nr 19–20 [całościowy tytuł numeru *Animacja Filmowa*].
- Magazyn Filmowy**
- Balast, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 24 (131), s. 13.
- (bos), *Tylko dla dzieci. Miś Colargol*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 16 (123), s. 13.
- (bos), *Tylko dla dzieci. To moja wina, Kosmobajka, Kolorowe obrazki*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 23 (130), s. 13.
- (bz), *Bolek i Lolek w krainie baśni*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 7 (166), s. 14.
- (bz), *Korozyja*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 9 (168), s. 13.
- (bz), *Obywatel Makbet*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 45 (152), s. 13–14.
- (bz), *Pan nie wie, kim ja jestem*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 6 (165), s. 12.
- (bz), *Plany Studia Filmów Rysunkowych*, „Film” 1973, nr 3, s. 2.
- (bz), *Potem, na pewno*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 2 (161), s. 13.
- (bz), *Re*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 2 (161), s. 13.
- (bz), *Reksio podbija Teheran*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 40 (200), s. b.p.
- (bz), *Rytmy Śląska*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 11 (118), s. 13.
- (bz), *Teczka*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 12 (171), s. 13.
- (bz), *W Bielsku-Białej spotkali się twórcy filmów animowanych*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 42 (149), s. 15.
- (ep), *Eureka*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 24 (131), s. 13.
- Krótki metraż na start*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 31 (138), s. 14.
- Krótki metraż na start*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 40 (147), s. 13.
- Kwiecińska E., *U jubilat z Bielska-Białej*, „Magazyn filmowy” 1968, nr 7 (10), s. 13.
- (kż), *Sam sobie sterem*, „Magazyn Filmowy” 1972, nr 36 (247), s. 12.
- (kż), *Ślizgawka*, „Magazyn Filmowy” 1972, nr 41 (252), s. 14.
- Małatyńska M., *Władysław Nehrebecki*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 8 (167), s. 10.
- Mini*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 43 (150), s. 12.
- Peltz J., *Żółta tódź podwodna*, „Magazyn Filmowy” 1970, nr 4 (111), s. 8–9.
- (sob), *Romeo i Julia*, „Magazyn Filmowy” 1971, nr 5 (164), s. 13.

Cena 179,90 zł (w tym VAT)

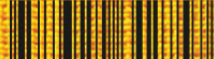
ISBN 978-83-961111-4-2

9 788396 111142

Cena 179,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-226-4275-7

9 788322 642757

Więcej o książce

